Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Lausunto

09.01.2019

Asiaryhmä
Asianro

erityisasiantuntija Suvi Pato-Oja
neuvotteleva virkamies Heli Heikkola

Eduskunta
Hallintovaliokunta

HE 242/2018 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallintovaliokunta on toimittanut ministeriölle asiantuntijakuulemisissa saadut lausunnot ja pyytänyt ministeriöltä vastinetta niiden johdosta. Vastineessa on huomioitu myös perustuslakivaliokunnan esityksestä antama lausunto (PeVL 51/2018 vp). Ministeriö toteaa lausuntojen johdosta seuraavaa:

Lain soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön

Perustuslakivaliokunta on arvioinut esityksestä antamassaan lausunnossa, että sovellettavan lainsäädännön kokonaisuutta ei voi luonnehtia selkeäksi ja ymmärrettäväksi, vaikka nyt arvioitavan sääntelyn rakenteessa onkin pyritty selkeyteen ja yksinkertaisuuteen. Sovellettavana olevien EU- ja kansallisten säädösten väliset suhteet muodostuvat osittain päällekkäisiksi ja osittain toisistaan erotettaviksi. Ehdotetun sääntelyn täsmällistä soveltamisalaa on hankalaa ja vaivalloista selvittää lakiehdotuksen sisältämän sääntelyn perusteella. Lakiehdotuksen soveltamisalaa ja suhdetta muuhun lainsäädäntöön määrittelevä 2 § ei tältä osin ole erityisen informatiivinen. Vaikka valiokunnan mielestä on selvää, että varsin merkittävä osa sääntelyn monimutkaisuudesta palautuu EU-oikeuden ja sen tietosuojasääntelyn rajoitettuun ja eriytettyyn soveltamisalaan, valiokunta esittää että hallintovaliokunnan on syytä selvittää keinoja sääntelyn soveltamisalan selkeyttämiseen.

Sisäministeriön vastaus: Sisäministeriö pitää soveltamisalan selkeyttä tärkeänä ja toteaa näkemyksenään, että ehdotetun sääntelyn jakautuminen eri yleislakien soveltamisalaan on kuvattu lakiehdotuksen 2 §:ssä tietosuojan yleislainsäädännön mahdollistamalla tarkkuudella. Pykälässä säädettäisiin siitä, milloin poliisin tehtävien suorittamiseksi tapahtuvaan henkilötietojen käsittelyyn sovellettaisiin yleislakina henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annettua lakia (1054/2018, jäljempänä *rikosasioiden tietosuojalaki*). Rikosasioiden tietosuojalain soveltamisalaan kuuluisi kyseisen lain 1 §:n mukaisesti henkilötietojen käsittely rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi, selvittämiseksi tai syyteharkintaan saattamiseksi sekä yleiseen turvallisuuteen kohdistuvilta uhkilta suojelemiseksi ja tällaisten uhkien ehkäisemiseksi. Lakiehdotuksen 2 luvun käsittelytarkoituksia koskevista säännöksistä rikosasioiden tietosuojalain soveltamisalaan kuuluisivat siten esityksen perusteluissa kuvatulla tavalla 5—8 §:ssä ja 10 §:ssä säädetyt käsittelytarkoitukset sekä 9 §:ssä tarkoitettujen tietolähdetietojen käsittely silloin, kun tietolähdetietoja käsitellään 5—8 §:ssä säädettyihin käsittelytarkoituksiin.

Yleisen tietosuoja-asetuksen sovellettavuus määräytyy sisäministeriön käsityksen mukaan suoraan asetuksen nojalla ilman, että asetuksen soveltamisalaa voitaisiin rajoittaa tai selittää kansallisella sääntelyllä. Tästä syystä 2 §:ään sisältyy vain informatiivinen viittaus tietosuoja-asetukseen.

Maahanmuuttovirasto toteaa lausunnossaan, että käsittelytarkoituksiin perustuva sääntelytapa johtaisi maahanmuuttohallinnon henkilötietolain kanssa päällekkäisiin soveltamisaloihin, kun poliisi käsittelisi henkilötietoja esimerkiksi ulkomaalaisvalvontatarkoituksessa.

Sisäministeriön vastaus: Sisäministeriö katsoo, että poliisin lakisääteisiin tehtäviin liittyvä henkilötietojen käsittely jakautuu tarkoituksenmukaisesti eri henkilötietolakien soveltamisalaan. Soveltamisalojen osittaisella päällekkäisyydellä ei arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia lain soveltamisen kannalta. Esimerkiksi ulkomaalaisvalvontaan sovellettaisiin ehdotettua maahanmuuttohallinnon henkilötietolakia, kun kyse on ulkomaalaislain (301/2004) mukaisten tehtävien suorittamisesta. Poliisin henkilötietolakia taas sovellettaisiin tilanteissa, joissa ulkomaalaisvalvonta kytkeytyy muihin poliisin lakisääteisiin tehtäviin.

Hätäkeskuslaitos esittää lausunnossaan, että ehdotettuun lakiin tulee edelleen sisällyttää maininta siitä, että hätäkeskustietojärjestelmästä säädetään laissa hätäkeskustoiminnasta. Ottaen huomioon EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 5 artiklan vaatimukset tietojen käsittelyn käyttötarkoitussidonnaisuudesta, tällöin ehdotettu laki vastaisi myös Euroopan unionin tietolainsäädännön vaatimuksia.

Sisäministeriön vastaus: Sisäministeriön näkemyksen mukaan voimassa olevan poliisin henkilötietolain 9 §:ää vastaava informatiivinen viittaus hätäkeskustoiminnasta annettuun lakiin ei vaikuttaisi tietojen käyttötarkoitussidonnaisuuteen. Ulkomaalaisrekisterin ja hätäkeskustietojärjestelmän lisäksi myös moniin muihin lakeihin sisältyy eri tietojärjestelmiä koskevaa sääntelyä, eikä kaikkiin näihin lakeihin ei ole tarkoituksenmukaista viitata poliisin henkilötietolaissa. Ministeriö ei esitä hätäkeskustoiminnasta annettua lakia koskevan informatiivisen viittauksen lisäämistä lakiin.

Henkilötietojen käsittelyn periaatteet ja tietosuojarikos

Perustuslakivaliokunta toteaa esityksestä antamassaan lausunnossa, että ehdotetun sääntelyn soveltamisessa on rikosasioiden tietosuojalakiin sisältyvien henkilötietojen käsittelyä koskevien yleisten periaatteiden lisäksi otettava huomioon EU-oikeudestakin seuraavat välttämättömyyden, oikeasuhtaisuuden, yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden vaatimukset. Perustuslakivaliokunta on arvioidessaan poliisin toimivaltuuksia määrittävää siviilitiedustelulainsäädäntöä korostanut tarvetta säätää yleisistä periaatteista tietoliikennetiedustelulaissa ja sotilastiedustelulaissa sekä poliisilaissa yhdenmukaisesti. Tämä on valiokunnan mukaan tärkeää myös virheellisten vastakohtaispäätelmien välttämiseksi. Vaikka poliisilain periaatesäännökset tulevat sinänsä sovellettavaksi myös nyt arvioitavan lain soveltamisessa, valiokunnan mielestä lakiehdotusta on täydennettävä poliisilain 1 luvun 2—5 §:n kaltaisilla periaatesäännöksillä. Täydennys voidaan valiokunnan mielestä toteuttaa myös viittaussäännöksellä poliisilain säännöksiin.

Perustuslakivaliokunta katsoi arvioidessaan siviilitiedustelulainsäädäntöä, että ottaen huomioon tiedustelutoimintaan liittyvät profiloinnin riskit myös nimenomaisen ja asianmukaisesti laaditun syrjintäkiellon ottaminen lakiin oli välttämätöntä, jotta lakiehdotus voitiin käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Valiokunta piti sotilastiedustelulainsäädännön arvion yhteydessä säätämisjärjestyskysymyksenä sitä, että tällaisen kiellon on vastattava perustuslain 6 §:n 2 momentin syrjintäkieltoa myös siten, että siinä lueteltujen kiellettyjen syrjintäperusteiden luettelo ei ole tyhjentävä. Valiokunnan mielestä lakiehdotusta on täydennettävä näin muotoillulla yleisellä syrjintäkiellolla. Tällainen täydennys on edellytyksenä sille, että 1. lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Perustuslakivaliokunta toteaa lisäksi lausunnossaan, että lakiehdotukseen ei sisälly viittausta rikoslain 38 luvun 9 §:n tietosuojarikosta koskevaan säännökseen. Tietosuojarikosta koskevan säännöksen 1 momentin 4 kohdan mukaan rangaistavaa on säännöksessä tarkemmin yksilöity henkilötietojen käsittelyä koskevan muun lain vastainen toiminta. Myös säännöksen 2 momentti koskee henkilötietojen käsittelyä koskevan muun lain vastaista toimintaa. Valiokunnan käsityksen mukaan poliisin henkilötietolaki on sellainen "henkilötietojen käsittelyä koskeva muu laki", jota tarkoitetaan rikoslain

38 luvun 9 §:n 1 momentin 4 kohdassa. Lakiehdotusta on valiokunnan mukaan täydennettävä viittauksella rikoslain tietosuojarikosta koskevaan säännökseen.

Sisäministeriön vastaus: Sisäministeriö ehdottaa, että perustuslakivaliokunnan edellyttämät täydennykset toteutetaan lisäämällä lain 2 §:ään ja 46 §:ään vastaava poliisilain periaatteisiin tehtävä viittaus sekä perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen liittyvä syrjintäkielto kuin siviilitiedustelua koskevaan lainsäädäntöön (HE 202/2017 vp) on ehdotettu eduskuntakäsittelyn aikana perustuslakivaliokunnan lausunnon (PeVL 35/2018 vp) johdosta. Lisäksi lain 2 §:ään ja 46 §:ään ehdotetaan lisättäväksi viittaus tietosuojarikosta koskevaan säännökseen. Sisäministeriö ehdottaa lisäksi teknisenä korjauksena, että rikoslain säädösnumero poistetaan 18 §:n 2 momentista, koska rikoslakiin viitattaisiin jo ehdotetussa 2 §:ssä.

2 §:n 3—5 momentti

Rangaistus tietosuojarikoksesta säädetään rikoslain (39/1889) 38 luvun 9 §:ssä.

Henkilötietojen käsittelyssä on noudatettava poliisilain 1 luvussa säädettyjä perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen vaatimusta, suhteellisuusperiaatetta, vähimmän haitan periaatetta ja tarkoitussidonnaisuuden periaatetta.

Henkilötietoja on käsiteltävä syrjimättömästi.

---

18 §:n 2 momentti

Poliisilla on lisäksi oikeus saada teknisen käyttöyhteyden avulla Euroopan unionin viisumitietojärjestelmästä tietoja rikoslain ~~*(39/1889)*~~ 34 a luvussa säädettyjen terrorismirikosten ja rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain (1286/2003) 3 §:n 2 momentissa tarkoitettujen rikosten ehkäisemiseksi ja selvittämiseksi. Tietojen luovuttamisesta säädetään jäsenvaltioiden nimeämien viranomaisten ja Europolin pääsystä tekemään hakuja viisumitietojärjestelmästä (VIS) terrorismirikosten ja muiden vakavien rikosten torjumiseksi, havaitsemiseksi ja tutkimiseksi tehdyssä neuvoston päätöksessä 2008/633/YOS. Tiedot on pyydettävä keskusrikospoliisin tai suojelupoliisin välityksellä.

46 §:n 3—5 momentti

Rangaistus tietosuojarikoksesta säädetään rikoslain 38 luvun 9 §:ssä.

Henkilötietojen käsittelyssä on noudatettava poliisilain 1 luvussa säädettyjä perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen vaatimusta, suhteellisuusperiaatetta, vähimmän haitan periaatetta ja tarkoitussidonnaisuuden periaatetta.

Henkilötietoja on käsiteltävä syrjimättömästi.

Tietojen merkityksellisyyden arviointi (5 §:n 3 momentti ja 7 §:n 6 momentti)

Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan ehdotetun tietojen merkityksellisyyden arviointia koskevan sääntelyn perusteella muodostuisi laaja, tietosisällöiltään ja käsittelyn tarkoitukseltaan oikeudellisesti kontrolloimaton rekisteri, joka voisi sisältää laajasti myös arkaluonteisia tietoja. Valiokunnan mukaan on sinänsä selvää, että kerättyjen henkilötietojen käsittely tiettyyn tarkoitukseen edellyttää niiden sisällön arvioimista tarkoituksen kannalta. Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että sekä tietosuoja-asetuksessa että poliisidirektiivissä henkilötietojen käsittelyllä tarkoitetaan myös tietojen keräämistä, mikä on mahdollista vain tiettyyn nimenomaiseen tarkoitukseen. Kyse ei siten ole säätämisjärjestysperusteluissa viitatuin tavoin henkilötietojen "esikäsittelystä". Myös perustuslakivaliokunnan käytännössä on edellä selostetun mukaisesti edellytetty laintasoista sääntelyä rekisteröinnin tavoitteista, tietosisällöistä ja sallituista käyttötarkoituksista. Valiokunta on edellyttänyt erityisesti arkaluonteisten tietojen käsittelyn rajoittamista täsmällisillä ja tarkkarajaisilla laintasoisilla säännöksillä vain välttämättömään.

Perustuslakivaliokunta toteaa, että merkityksellisyyden arviointia koskevat säännösehdotukset mahdollistaisivat poliisin tehtävien kannalta merkityksettömien tietojen keräämisen ja tallettamisen rekisteriin jopa kuuden kuukauden ajaksi. Säännökset on ehdotetussa muodossa poistettava lakiehdotuksesta. Tällaiset muutokset ovat edellytyksenä 1. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Valiokunta huomauttaa, että henkilötietojen käsittelyn perusteiden arvioinnista voidaan perustuslain estämättä säätää esimerkiksi perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella säädetyn poliisilain 5 luvun 55 §:n kaltaisella tiedon hävittämistä koskevalla sääntelyllä.

Tietojen merkityksellisyyden arviointia koskevien säännösten ongelmallisuutta käsitellään myös eduskunnan oikeusasiamiehen, oikeusministeriön ja tietosuojavaltuutetun lausunnoissa. Toisaalta sisäministeriön rajavartio-osasto, valtiovarainministeriö, Poliisihallitus ja Helsingin poliisilaitos kannattavat lausunnoissaan ehdotettua sääntelyä ja näkevät sen nykytilaa selkeyttävänä.

Sisäministeriön vastaus: Sisäministeriö kannattaa merkityksellisyyden arviointia koskevien säännösehdotusten (5 §:n 3 momentti ja 7 §:n 6 momentti) poistamista ehdotetussa muodossaan perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla. Kuten valiokunta lausunnossaan nostaa esiin, säännösehdotuksissa käytetty käsite "henkilötietojen käsittely" viittaa myös tietojen keräämiseen. Esityksessä ehdotettujen säännösten tavoitteena ei kuitenkaan ole ollut laajentaa poliisin tiedonhankintaa koskevia toimivaltuuksia.

Sisäministeriö ehdottaa 5 §:n 3 momentin ja 7 §:n 6 momentin korvaamista perustuslakivaliokunnan esittämällä tavalla poliisilain 5 luvun 55 §:n kaltaisella tiedon hävittämistä koskevalla sääntelyllä seuraavasti:

> **5 §:n 3 momentti ja 7 §:n 6 momentti**
>
> *Poliisin tehtävien suorittamisen yhteydessä saadut tiedot on hävitettävä viipymättä sen jälkeen, kun on käynyt ilmi, ettei tietoa tarvita 1 momentissa tai 13 §:n 1 momentissa tarkoitettuun käsittelytarkoitukseen.*

Ehdotettu uusi muotoilu ei sisäministeriön näkemyksen mukaan laajentaisi poliisin toimivaltuuksia tietojen keräämiseen. Säännökset koskisivat vain sellaisten tietoaineistojen käsittelyä, jotka poliisi saa tehtäviään suorittaessaan haltuunsa joko muualla säädetyillä toimivaltuuksillaan tai tavoilla, jotka eivät edellytä erityisiä toimivaltuuksia.

Tietojen tarpeettomuus ja siitä seuraava velvollisuus hävittää tiedot viipymättä ei usein käy ilmi ilman mahdollisuutta nykyaikaisen tekniikan hyödyntämiseen etenkään silloin, kun kyse on suurista tietoaineistoista. Säännökset mahdollistaisivat sisäministeriön näkemyksen mukaan lainmukaisesti kerät-

tyjen tietojen käsittelyn tarvittaessa myös automaattisen tietojenkäsittelyn keinoin sen selvittämiseksi, onko tiedot hävitettävä tarpeettomina vai täyttyvätkö lakisääteiset edellytykset tietojen käyttämiselle poliisin tehtävien suorittamiseksi. Sisäministeriö pitää tärkeänä, että poliisin tehtävien suorittamiseksi tapahtuvaa henkilötietojen käsittelyä koskeva sääntely kattaa kaikki henkilötietojen käsittelyvaiheet. Sisäministeriö korostaa myös, että poliisin henkilötietojen käsittely kuuluu kaikissa käsittelyvaiheissa henkilötietojen käsittelyn ohjauksen, valvonnan ja tietojen suojaamista koskevien velvoitteiden piiriin.

Tietojen merkityksellisyyden arviointia suojelupoliisin henkilötietojen käsittelyssä (48 §:n 2 momentti) käsitellään jäljempänä vastineessa.

Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen ja turvallisuustietojen käsittely

Perustuslakivaliokunta kiinnittää lausunnossaan huomiota siihen, että arkaluonteisiin tietoihin rinnastuvien erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelyn välttämättömyydestä on säädetty säädösperustaisesti esimerkiksi lakiehdotuksen 6 §:n 1 momentin 3 kohdassa ja 7 §:n 1 momentin 4 kohdassa terveydentilaa ja sen seurantaa tai sairauden hoitoon liittyviä tietoja koskien. Pykäläehdotusten sanamuodot ovat kuitenkin osin hajanaisia. Esimerkiksi lakiehdotuksen 6 §:n 1 momentin 3 kohdassa ja 8 §:n 1 momentin 4 kohdassa sallitaan välttämättömien terveydentilatietojen lisäksi muiden erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittely, kun 12 §:n 1 momentin 6 kohdassa sallitaan samanlaisessa sääntely-yhteydessä ja muuten identtisen säännöksen perusteella vain välttämättömien muiden erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittely.

Perustuslakivaliokunnan mielestä tällainen vain eräisiin pykäliin kiinnittyvä sääntelyratkaisu altistaa lain soveltamisen virheellisille vastakohtaispäätelmille. Koska valiokunnan vakiintuneen käytännön mukaan arkaluonteisten tietojen käsittely on rajattava täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään, tulee erityisen perusoikeusherkkään lakiehdotukseen lisätä yleissäännös arkaluonteisten tietojen käsittelyyn kohdistuvasta välttämättömyysvaatimuksesta. Vaihtoehtoisesti sääntelyä on täydennettävä pykäläkohtaisesti arkaluonteisten tietojen käsittelyn välttämättömyyteen sitovilla säännöksillä.

Myös *oikeusministeriö* kiinnittää erityisten henkilötietoryhmien käsittelyyn huomiota lausunnossaan ja nostaa esiin, että sääntelyn tarkkarajaisuuden kannalta pykäläkohtainen sääntely lienee parempi vaihtoehto. Lisäksi *Tietosuojavaltuutettu* toteaa, että erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen käsittelyä koskevat edellytykset jäävät esityksessä epäselviksi.

Perustuslakivaliokunta huomauttaa lisäksi, että poliisi voisi 12 §:n 1 momentin 8 kohdan nojalla käsitellä myös muita kuin 12 §:n 1 momentin 1—7 kohdassa erikseen määriteltyjä henkilötietoja, jos ne ovat välttämättömiä sellaisten poliisille laissa erikseen säädettyjen valvontatehtävien suorittamiseksi, jotka eivät liity rikoksen ennalta estämiseen, paljastamiseen, selvittämiseen tai syyteharkintaan saattamiseen tai yleiseen turvallisuuteen kohdistuvilta uhkilta suojelemiseen tai tällaisten uhkien ehkäisemiseen. Sääntelyyn ei sisälly rajausta, jonka mukaan arkaluonteisia tietoja ei sanotun perusteella saa käsitellä. Sääntelyä on täsmennettävä tai täydennettävä rajauksella, jonka mukaan 12 §:n 1 momentin 8 kohdan perusteella ei voi käsitellä arkaluonteisia tietoja. Tällainen muutos on edellytyksenä sille, että 1. lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Sisäministeriön vastaus: Sisäministeriö yhtyy perustuslakivaliokunnan ja oikeusministeriön näkemyksiin ja esittää, että lain 6, 8, 9 ja 12 §:ään lisätään uusi momentti, jossa erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittely sidottaisiin välttämättömyyteen. Uudessa 12 §:n 3 momentissa huomioitaisiin myös perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla se, että poliisi ei voi käsitellä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja 12 §:n 1 momentin 8 kohdan perusteella. Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja ei sisältyisi myöskään 12 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin tietoihin, joten uudessa 12 §:n 3 momentissa olisi tarpeen viitata ainoastaan 1 momentin 1—7 kohtaan.

6 §:n 2 momentti, 8 §:n 2 momentti ja 9 §:n 2 momentti

Poliisi saa käsitellä 1 momentissa tarkoitettuihin tietoihin sisältyviä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja, jos se on käsittelytarkoituksen kannalta välttämätöntä.

12 §:n 3 momentti

Poliisi saa käsitellä 1 momentin 1—7 kohdassa tarkoitettuihin tietoihin sisältyviä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja, jos se on käsittelytarkoituksen kannalta välttämätöntä.

Perustuslakivaliokunta nostaa lisäksi lausunnossaan esiin ns. turvallisuustiedot, joiden käsittelystä säädettäisiin 6 §:n 1 momentin 3 kohdassa, 8 §:n 1 momentin 4 kohdassa ja 12 §:n 1 momentin 6 kohdassa. Perustuslakivaliokunta on arvioinut vastaavia säännösehdotuksia aiemmin katsoen, että ehdotus näyttää tekevän mahdolliseksi terveystietojen ja sosiaalihuollon toimenpiteiden rekisteröinnin hyvin laajasti. Valiokunnan mukaan säännöstä oli syytä täsmentää määrittelemällä tarkemmin sallitut terveydentilatiedot ja sosiaalihuollon toimenpiteet, vaikka välttämättömyysvaatimus sinänsä asianmukaisesti rajoittaakin talletettavien tietojen alaa. Valiokunnan käsityksen mukaan myös nyt ehdotettavaa säännöstä rasittaa samanlainen arkaluonteisten tietojen käsittelyyn kytkeytyvä avoimuus erityisesti viitattujen muiden arkaluonteisten tietojen osalta, vaikka säännösehdotuksessa ei sosiaalihuollon asiakkuutta koskevia tietoja mainitakaan. Säännöstä on välttämätöntä täsmentää. Tällainen muutos on edellytyksenä sille, että 1. lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Sisäministeriön vastaus: Sisäministeriö yhtyy perustuslakivaliokunnan näkemykseen ja ehdottaa 6 §:n 1 momentin 3 kohtaan, 8 §:n 1 momentin 4 kohtaan ja 12 §:n 1 momentin 6 kohtaan käsiteltävien turvallisuustietojen sisältöä selventäviä muutoksia. Turvallisuustietojen sisältö ehdotetaan kuvattavaksi nykyistä lakia vastaavasti tyhjentävänä luettelona, jolloin muiden kuin säännöksessä nimenomaisesti mainittujen arkaluonteisten tietojen käsittely säännöksen nojalla ei olisi mahdollista. Muotoilua ehdotetaan myös selvyyden vuoksi yhdenmukaistettavaksi siten, että turvallisuustietojen sisältö kuvattaisiin samoin kaikkien käsittelytarkoitusten osalta.

6:n 1 momentin 3 kohta ja 8 §:n 1 momentin 4 kohta

toimenpiteen kohteena olevan henkilön turvallisuuden tai viranomaisen työturvallisuuden turvaamiseksi ~~*tarpeelliset tiedot, mukaan lukien henkilön terveydentilan ja sen seurannan tai hänen sairautensa hoidon kannalta välttämättömät tiedot ja muut erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvat tiedot;*~~ *tiedot henkilön terveydentilasta ja sen seurannasta taikka hänen sairautensa hoidosta, kohteen tai henkilön vaarallisuudesta tai arvaamattomuudesta sekä tiedot, jotka kuvaavat tai on tarkoitettu kuvaamaan rikollista tekoa, rangaistusta tai muuta rikoksen seuraamusta;*

12 §:n 1 momentin 6 kohta

toimenpiteen kohteena olevan henkilön turvallisuuden tai viranomaisen työturvallisuuden turvaamiseksi ~~*tarpeelliset tiedot, mukaan lukien henkilön terveydentilan ja sen seurannan tai hänen sairautensa hoidon kannalta välttämättömät tiedot ja muut välttämättömät erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvat tiedot;*~~ *tiedot henkilön terveydentilasta ja sen seurannasta taikka hänen sairautensa hoidosta, kohteen tai henkilön vaarallisuudesta tai arvaamattomuudesta sekä tiedot, jotka kuvaavat tai on tarkoitettu kuvaamaan rikollista tekoa, rangaistusta tai muuta rikoksen seuraamusta;*

Henkilön perustietojen käsittely (4 §)

Maahanmuuttovirasto esittää harkittavaksi, tulisiko poliisilla olla mahdollisuus käsitellä esitettyä laajemmin henkilön perhesuhdetietoja. Poliisin muun kuin ulkomaalaisasian yhteydessä kirjaamista seikoista voisi ilmetä tietoja asiakkaan taustasta, jotka voivat vaikuttaa hänen kansainvälisen suojelun aseman ja oleskeluoikeutensa uudelleen arviointiin. Tällaisia perheenjäsenten tietoja voisivat olla ainakin kansalaisuus ja kansallisuustiedot, syntymäpaikka- ja aika, kotipaikka ja oleskeluoikeutta Schengen-valtiossa kuvaavat tiedot.

Sisäministeriön vastaus: Lakiehdotuksen 4 §:ssä tarkoitettuja perustietoja voitaisiin käsitellä kaikkiin 2 luvussa tarkoitettuihin käsittelytarkoituksiin 10 §:ää lukuun ottamatta. Sisäministeriö ei pidä tarkoituksenmukaisena laajentaa perustietojen luetteloa Maahanmuuttoviraston ehdottamalla tavalla, koska perheenjäseniä koskevien laajempien tietojen ei voida katsoa olevan tarpeellisia kaikissa 2 luvun käsittelytarkoituksissa. Poliisi voi kuitenkin sisäministeriön näkemyksen mukaan käsitellä myös Maahanmuuttoviraston lausunnossa kuvattuja perhesuhdetietoja osana asiakohtaista tietosisältöä, jos tiedot ovat tarpeellisia poliisin tehtävien suorittamiseksi ja 2 luvun mukaiset käsittelyedellytykset täyttyvät. Ministeriö ei ehdota muutoksia henkilön perustietoja koskevaan 4 §:ään.

Henkilötietojen käsittely tutkinta- ja valvontatehtävissä (5 ja 6 §)

Perustuslakivaliokunnan lausunnossaan esittämän näkemyksen mukaan ehdotetun 5 §:n 2 momentin 8 kohdan sanamuoto on ongelmallisen avoin. Esityksen perustelujen mukaan kyseessä voisi olla esimerkiksi mahdollinen lisätietojen antaja, joka ei kuitenkaan olisi todistajan asemassa, tai asiantuntijan roolissa toimiva henkilö. Säännös laajentaa ehdotetun 5 §:n 1 momentin soveltamisalan 2 momentin muun sääntelyn estämättä ketä tahansa säännöksen 1 momentissa tarkoitettuun tehtävään liittyvää henkilöä koskevaksi. Valiokunta on arvioidessaan kumottavaksi ehdotetun poliisin henkilötietolain rekisterikohtaista sääntelyä pitänyt tarpeellisena muotoilla tietosisältöjen sääntely tyhjentäviksi luetteloiksi. Valiokunnan mielestä säännöstä on myös nyt valitussa sääntelyratkaisussa välttämätöntä täsmentää olennaisesti esimerkiksi perustelulausumissa esitetyillä näkökohdilla. Tällainen muutos on edellytyksenä 1. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Sisäministeriön vastaus: Sisäministeriö yhtyy perustuslakivaliokunnan näkemykseen sääntelyn täsmentämisen tarpeellisuudesta ja esittää, että 5 §:n 2 momentin 8 kohtaa muutettaisiin koskemaan vain esityksen perusteluissa tarkoitettuja henkilöitä, jotka voivat antaa poliisille tehtävään liittyviä lisätietoja. Poliisin tutkinta- ja valvontatehtävissä tarpeellisten lisätietojen antajia koskevia henkilötietoja voidaan myös voimassa olevan poliisin henkilötietolain 2 §:n perusteella tallettaa poliisiasiain tietojärjestelmään.

5 §:n 2 momentin 8 kohta

Edellytyksenä on lisäksi, että 1 momentissa tarkoitetut tiedot liittyvät henkilöihin, jotka ovat:

~~---~~

8) ~~*muutoin kuin 1—7 kohdassa tarkoitetulla tavalla 1 momentissa tarkoitettuun tehtävään liittyviä*~~ *muutoin tehtävään liittyvien lisätietojen antajia.*

Henkilötietojen käsittely rikosten ennalta estämiseksi ja paljastamiseksi (7 ja 8 §)

Perustuslakivaliokunta toteaa, että esityksen säätämisjärjestysperustelujen mukaan ehdotetut 7 ja 8 § merkitsisivät valtakunnallisesti käsiteltävän tietosisällön laajenemista voimassaolevaan lakiin verrattuna sekä tietosisällön että rekisteröitävien henkilöryhmien osalta. Voimassa olevassa laissa rekisteriin merkitseminen on sidottu epäillyn rikoksen rangaistuksen vakavuuteen siten, että rikokseen syyllistyvän tai siihen syyllistyneen tietoja saadaan käsitellä, jos epäillystä rikoksesta saattaa seurata vankeutta. Rikokseen myötävaikuttaneen tai myötävaikuttavan henkilön tietoja taas saadaan voimassa olevan sääntelyn mukaan käsitellä, jos epäillystä rikoksesta saattaa seurata enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta tai jos epäilty rikos on huumausaineen käyttörikos.

Lakiehdotuksen 7 §:ssä epäilyn kohteena olevalle rikokselle ei asetettaisi lainkaan sen vakavuuteen kohdistuvaa kynnystä, vaan pykälän mukaan siinä tarkoitettujen tietojen olisi liityttävä henkilöihin, joiden "voidaan perustellusti olettaa syyllistyneen tai syyllistyvän rikokseen". Voimassa olevan lain 4 §:n 2 momentin mukaan tietojen käsittelyn edellytyksenä on, että henkilön on "syytä epäillä" syyllistyvän tai syyllistyneen rikokseen. Valiokunta huomauttaa, että viranomaisepäily rikoksesta muodostaa tietosuoja-asetuksen 10 artiklassa erityisesti säännellyn valtiosääntöisesti arkaluonteisen henkilötiedon. Hallintovaliokunnan on täydennettävä sääntelyä sitomalla käsittely epäillyn rikoksen vakavuuteen. Tällainen muutos on edellytyksenä sille, että 1. lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Perustuslakivaliokunta toteaa myös, että hallintovaliokunnan on syytä korottaa perustellun oletamuksen vaatimusta esimerkiksi voimassa olevan lain mukaiseen "syytä epäillä" -vaatimukseen. Myös eduskunnan oikeusasiamies kiinnittää lausunnossaan huomiota siihen, että ehdotetun 7 §:n 2 momentin 1 kohdassa esitetty "voidaan perustellusti olettaa syyllistyneen tai syyllistyvän" -kynnys on tulkinnanvarainen.

Perustuslakivaliokunta yhtyy lisäksi lausunnossaan esityksen perusteluissa esitettyyn luonnehdintaan, jonka mukaan ehdotetun 8 §:n 1 momentin 2 kohta olisi sisällöltään tosiasiallisesti laaja. Kohdan nojalla poliisi saisi käsitellä henkilön toimintaa ja käyttäytymistä koskevia tarpeellisia tietoja. Tällaiset tiedot voisivat perustelujen mukaan koskea esimerkiksi henkilön kontakteja, elämäntapoja, taloudellista tilannetta, harrastuksia ja muita kiinnostuksen kohteita siltä osin kuin tiedot ovat tarpeellisia rikosten ennalta estämisen ja selvittämisen kannalta. Säännöstä on välttämätöntä täsmentää esimerkiksi perusteluissa esitetyillä luonnehdinnoilla. Tällainen muutos on edellytyksenä sille, että 1. lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Myös *tietosuojavaltuutettu* kiinnittää lausunnossaan huomiota rikosten ennalta estämistä ja paljastamista koskevien säännösten ongelmiin ja toteaa, että esitetty sääntely ei selkeyttäisi tilannetta voimassa olevaan epäiltyjen rekisteriin verrattuna, vaan jättäisi entistä enemmän tulkinnanvaraa lain soveltajille. Ehdotettu 8 § olisi huomattavan väljä ja tulkinnanvarainen ja mahdollistaisi käytännössä minkä tahansa esimerkiksi henkilön toimintaa ja elämäntapoja koskevan henkilötiedon käsittelemisen. Rekisteröinnin tavoitetta ja rekisteröitävien henkilötietojen sisältöä ei ole määritelty, vaan esitetty säännös mahdollistaisi minkä tahansa suurenkin tietomassan käsittelyn ja analysoinnin ilman täsmällisesti määriteltyä perustetta. Tietosuojavaltuutettu nostaa myös yleisemmin esiin tarpeen riskien arvioimiseen ja toteaa, että riskejä liittyy esimerkiksi laajamittaiseen henkilötietojen käsittelyyn, joka koskee suurta rekisteröityjen määrää sekä esityksen väljiin ja tulkinnanvaraisiin säännöksiin. Esityksessä ei tietosuojavaltuutetun näkemyksen mukaan ole kattavasti arvioitu esitettyjen säännösten soveltamiseen liittyviä riskejä tai ehdotettu suojakeinoja riskien vähentämiseksi.

Sisäministeriön vastaus: Sisäministeriö katsoo, että perustuslakivaliokunnan edellyttämä käsittelyn sitominen rikoksen vakavuusasteeseen voidaan toteuttaa muuttamalla 7 §:n 2 momentin 1 kohtaa siten, että henkilötietoja voidaan kyseisen kohdan nojalla käsitellä ainoastaan silloin, kun kohdassa tarkoitetusta rikoksesta saattaa seurata vankeutta. Ehdotettu 1 kohdan muutos rajaisi myös saman momentin 2 kohdassa tarkoitettua henkilöryhmää hallituksen esityksessä ehdotettua suppeammaksi,

koska 2 kohdan nojalla voitaisiin käsitellä ainoastaan sellaisia henkilöitä, jotka ovat yhteydessä nyt tiukemmin rajattavassa 1 kohdassa tarkoitettuihin henkilöihin.

Mikäli 7 §:n 2 momentin 1 kohtaa muutetaan ehdotetulla tavalla, poliisi ei voisi kyseisen kohdan perusteella käsitellä tietoja sellaisista henkilöistä, joiden voidaan perustellusti olettaa syyllistyneen tai syyllistyvän sakkouhkaiseen rikokseen. Pykälissä tarkoitetun käsittelyn ulkopuolelle jäisi siten myös osa sellaisista henkilötiedoista, joita voidaan käsitellä voimassa olevan lain mukaisessa poliisiasiain tietojärjestelmässä ilman, että käsittely on sidottu rikoksen vakavuusasteeseen. Näin ollen muutos heikentäisi poliisin mahdollisuuksia ennalta estävän toiminnan tietojen kirjaamiseen joiltain osin nykytilaan verrattuna.

Sisäministeriön näkemyksen mukaan edellä ehdotettu 7 §:n 2 momentin 1 kohdan rajaaminen vankeusuhkaisiin rikoksiin täsmentäisi henkilöpiiriä riittävällä tavalla myös ilman, että käsittelykynnys nostettaisiin voimassa olevaa epäiltyjen tietojärjestelmää vastaavaan "syytä epäillä" -kynnykseen. Sisäministeriö viittaa esityksen perusteluihin ja toteaa, että esitutkinnan käynnistämiskynnystä vastaava "syytä epäillä" -kynnys on vaikeasti sovellettavissa rikosten ennalta estämiseen ja paljastamiseen. Ehdotettu uusi käsittelykynnys ("voidaan perustellusti olettaa") on ministeriön näkemyksen mukaan perusteltu myös siitä syystä, että se kytkeytyy nykyistä kynnystä selkeämmin rikoksen ennalta estämiseksi ja paljastamiseksi tapahtuvaa tiedonhankintaa sääntelevään poliisilain 5 lukuun. Ministeriö esittää käsittelykynnyksen säilyttämistä tältä osin hallituksen esityksen mukaisessa muodossa.

Sisäministeriö kannattaa henkilön toimintaa ja käyttäytymistä koskevien tarpeellisten tietojen (8 §:n 1 momentin 2 kohta) täsmentämistä perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla. Esitetyt täsmennykset vähentäisivät sisäministeriön näkemyksen mukaan myös tietosuojavaltuutetun esiin tuomia sääntelyn väljyyteen liittyviä riskejä. Täsmennys voidaan ministeriön näkemyksen mukaan toteuttaa perustuslakivaliokunnan ehdottamalla tavalla sisällyttämällä perusteluissa esitetyt luonnehdinnat 8 §:n 1 momentin 2 kohtaan.

7 §:n 2 momentti

Edellytyksenä on lisäksi, että 1 momentissa tarkoitetut tiedot liittyvät henkilöihin:

1) joiden voidaan perustellusti olettaa syyllistyneen tai syyllistyvän rikokseen, *josta saattaa seurata vankeutta;*

---

8 §:n 1 momentin 2 kohta

Poliisi saa käsitellä 7 §:ssä tarkoitetuista henkilöistä 4 §:ssä tarkoitettujen henkilön perustietojen lisäksi seuraavia henkilötietoja:

---

2) henkilön ~~*toimintaa ja käyttäytymistä*~~ *yhteyksiä, elämäntapoja, taloudellista tilannetta, harrastuksia ja muita kiinnostuksen kohteita* koskevat tarpeelliset tiedot;

Helsingin poliisilaitos nostaa lausunnossaan esiin, että laitoksen toimialueella asuu useita kymmeniä identifioituja huolta aiheuttavia henkilöitä. Huolta aiheuttavalla henkilöllä tarkoitetaan poliisin, muun viranomaisen tai yksittäisen kansalaisen tietoon tullutta henkilöä, jonka käyttäytymisen, ajatusten tai elämäntilanteen suhteen on herännyt erityinen huoli, joka vaatii lisäselvityksiä. Huolta aiheuttavan henkilön auttamiseksi ja tilanteen hallintaan ottamiseksi tarvitaan usein eri viranomaisten yhdessä tekemiä rikoksia ennalta estäviä toimenpiteitä paikallisella tasolla. Toimenpiteiden tarkoituksena on

estää rikoksia ja henkilön käyttäytymisen kärjistymistä. Useiden kansainvälisten tutkimusten ja Helsingin poliisilaitoksen kokemusten perusteella huolta aiheuttavien henkilöiden käyttäytyminen voi muuttua asteittain ja äärimmillään se voi merkitä tarkoituksellista väkivallan tekoa, jossa tekijä valitsee ennakkoon tietyn kohteen väkivaltaiselle teolle. Helsingin poliisilaitoksen näkemyksen mukaan lakiesityksen 7 §:n 2 momenttia tulisi täydentää sellaisten huolta aiheuttavien henkilöiden huomioimiseksi, joiden toiminnassa ei ole vielä identifioitu rikollista toimintaa, mutta henkilön käyttäytyminen on sen kaltaista, että se edellyttää lisäselvitysten tekemistä.

Myös *Poliisihallitus* nostaa lausunnossaan esiin huolta aiheuttavat henkilöt, joiden osalta monesti ei rikosta vielä ole tiedossa. Henkilön käytös, puheet, toiminta tai kirjoittelu voi kuitenkin olla huolta aiheuttavaa tavalla, josta seuraa poliisille selonottovelvoite tai velvoite ryhtyä toimenpiteisiin. Toimenpiteet voivat pitää sisällään mm. pyrkimyksen radikalisoitumisen, päihdekierteen tai muun huolta aiheuttavan käyttäytymisen katkaisemiseen, sekä erilaisia tukitoimenpiteitä yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa (esim. Ankkuri-toimintamallin mukaisesti tai hoidon tarpeen arviointi muuten). Näille toimenpiteille voi olla tarvetta jo ennen kuin henkilö on poliisilain 5 luvun 13 §:n mukaisen tarkkailun kohteena ehdotetun 7.2 §:n 3 kohdan mukaisesti. Nyt esitetty 7 § ei anna selkeää vastausta siihen saadaanko huolta aiheuttavaan henkilöön kohdistettuja toimenpiteitä kirjata ja siten käsitellä häneen liittyviä henkilötietoja.

Ehdotetun 7 § 2 momenttia olisi Poliisihallituksen näkemyksen mukaan syytä täsmentää lisäämällä momentin 3 kohtaan poliisilain 5 luvun 13 §:n mukaisen tarkkailun kohteena olevien henkilöiden lisäksi henkilöt, jotka ovat *poliisin muun toimenpiteen kohteena*. Poliisin toimenpiteet luonnollisten henkilöiden osalta liittyvät aina yksittäiseen tehtävään ja niihin voi liittyä eriasteista julkisen vallan käyttöä, kuten henkilön puhuttelu, tukitoimenpiteiden kohdistaminen yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa, henkilöön kohdistuva pakkokeinotehtävä (kiinniottaminen, pidättäminen, matkustuskielto, vangitseminen) tai henkilö-, ajoneuvo- tai omaisuuskuulutus.

Keskusrikospoliisi käsittelee lausunnossaan tehtävälähtöisen rikostiedustelun tiedonkäsittelyä ja nostaa esiin, että rikostiedusteluprojekteilla laillisin toimivaltuuksin hankitun tiedon sivutuotteena poliisin haltuun tulee väistämättä muidenkin henkilöiden kuin tiedonhankinnan varsinaisten, tunnistettujen kohdehenkilöiden henkilötietoja. Vakavien rikosten estämiseksi ja järjestäytyneen rikollisuuden muodostamien verkostojen kitkemiseksi myös tämän henkilöpiirin roolin arvioiminen on usein välttämätöntä. Ehdotetun sääntelyn nojalla arviointi voidaan tehdä joko merkityksellisyys-arviointisäännöksen tai joissain tapauksissa havaintotietoja koskevan säännöksen nojalla, jolloin arviointiin on käytettävissä 6 kuukautta. Lyhyen käsittelyajan seurauksena vakavien rikosten paljastamisen ja estämisen ja usein myös selvittämisen kannalta merkityksellistä tietoa saatetaan menettää lopullisesti. Nykytilassa kuvatunlaiset rikostiedusteluprojektit on tietojen käsittelyn näkökulmasta rinnastettu tutkintaprojekteihin ja kirjattu tyypillisesti poliisiasiain tietojärjestelmään ns. s-ilmoituksina. Esitetty sääntely heikentää keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan mahdollisuutta käsitellä rikostiedusteluprojekteihin liittyviä henkilötietoja. Keskusrikospoliisi esittää lausunnossaan vaihtoehtoisia säännösehdotuksia puutteen korjaamiseksi ja ehdottaa, että 7 §:n 2 momentin henkilöpiiriä laajennettaisiin siten, että rikollisverkostojen paljastamiseksi välttämätön henkilöpiiri tulisi katettua.

Sisäministeriön vastaus: Sisäministeriö pitää perusteltuna Poliisihallituksen ja Helsingin poliisilaitoksen esittämää ehdotusta 7 §:n 2 momentin 3 kohdan täydentämiseksi siten, että kyseiseen kohtaan lisättäisiin muun poliisin toimenpiteen kohteena olevat henkilöt. Lisäyksellä mahdollistettaisiin toimenpiteiden kohteiden tietojen kirjaaminen, joka on nykyisin mahdollista voimassa olevan poliisin henkilötietolain 2 §:ssä tarkoitettua poliisiasiain tietojärjestelmää koskevien säännösten nojalla. Sisäministeriön käsityksen mukaan ehdotettu lisäys vastaisi osittain myös keskusrikospoliisin esille nostamaan tarpeeseen laajentaa 7 §:n 2 momentissa tarkoitettuja henkilöryhmiä.

Voimassa olevan lain 2 § mahdollistaa poliisin toimenpiteen kohteena olevien henkilöiden lisäksi myös muiden asiaan liittyvien henkilöiden tietojen tallettamisen poliisiasiain tietojärjestelmään.

Sisäministeriön arvion mukaan tarkemmin määrittelemättömän "muut asiaan liittyvät henkilöt" -henkilöryhmän lisäämistä 7 §:n 2 momenttiin ei kuitenkaan ole mahdollista esittää ottaen huomioon perustuslakivaliokunnan vastaavasta 5 §:n 2 momentin 8 kohdasta esittämät huomiot.

7 §:n 2 momentin 3 kohta

Edellytyksenä on lisäksi, että 1 momentissa tarkoitetut tiedot liittyvät henkilöihin:

---

3) jotka ovat poliisilain 5 luvun 13 §:n mukaisen tarkkailun *tai muun poliisin toimenpiteen* kohteena.

Rikosanalyysi (7 §:n 4 momentti ja 13 §:n 2 momentti)

Oikeusministeriö toteaa lausunnossaan, että 7 §:n 4 momentin ja 13 §:n 2 momentin rikosanalyysiä koskeva sääntely olisi olennainen laajennus nykyiseen sääntelyyn verrattuna. Ehdotukseen ei sisälly sääntelyä esimerkiksi siitä, millaisessa yhteydessä, minkä vakavuusasteen rikoksiin kohdistuen tai mihin ajanjaksoon kohdistuen rikosanalyysiä voidaan tehdä. Säännökseen ei sisälly rajoituksia koskien arkaluonteisten tietojen käyttämistä. Rikosanalyysiltä ei myöskään edellytettäisi yhteyttä tiedossa olevaan rikokseen.

Sisäministeriön vastaus: 7 §:n 4 momentissa tarkoitettu rikosten ennalta estämiseksi ja paljastamiseksi tapahtuva rikosanalyysi on myös voimassa olevan lain mukaan mahdollista 6 §:n nojalla perustetuissa tilapäisissä rikosanalyysirekistereissä. Nykyisen lain mukaisiin tilapäisiin rikosanalyysirekistereihin verrattuna esitetyn sääntelyn keskeiset erot liittyvät siihen, että käsittely tapahtuisi valtakunnallisessa rekisterinpidossa ja siihen, että rikosanalyysia ei säännöksessä rajattaisi vankeusuhkaisiin rikoksiin. Lisäksi rikosanalyysin henkilöryhmiä ja tietosisältöä säänneltäisiin 7 ja 8 §:ssä nykyistä 6 §:ää tarkkarajaisemmin. Edellä 7 ja 8 §:ään esitetyt täsmennysehdotukset, kuten käsittelyn rajaaminen vankeusuhkaisuuteen, rajaisivat rikosanalyysiin käytettävissä olevia tietoja alkuperäistä esitystä tiukemmin. Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittely olisi sekä yleislainsäädännön että edellä 8 §:ään esitetyn uuden momentin mukaisesti rajoitettu käsittelytarkoituksen kannalta välttämättömiin tietoihin.

Ehdotetussa 13 §:n 2 momentissa tarkoitetun strategisen analyysin osalta sisäministeriö toteaa kantanaan, että tietojen käyttö strategisessa analyysissa ei merkittävästi eroa momentissa tarkoitetusta suunnittelu- ja kehittämistoiminnasta, johon poliisi voi myös voimassa olevan poliisin henkilötietolain 16 §:n mukaan käyttää sekä rikosasioihin liittyviä että lupa- ja valvontatehtäviin alun perin kerättyjä henkilötietoja. Strategisen analyysin piiriin kuuluvat esimerkiksi erilaiset toimintaympäristökatsaukset, rikosilmiöitä kuvaavat raportit sekä rikostorjuntatoimenpiteiden vaikuttavuuden arvioinnit. Strateginen analyysi tuottaa rikollisuuden kokonaistilannekuvaa, näkymiä kehitystrendeistä, uhkakuvia ja riskiarviointeja. Strateginen analyysi ei tähtää yksittäisen rikoksen ennalta estämiseen tai selvittämiseen, vaan sen tavoitteena on yleisempi tilannekuvan luominen rikollisuudesta.

Sisäministeriö ei ehdota muutoksia 7 §:n 4 momentin ja 13 §:n 2 momentin analyysitoimintaan liittyviin säännöksiin.

Tietolähdetietojen käsittely (9 §)

Perustuslakivaliokunta nostaa esiin, että tietolähdetietojen käsittelyä koskevasta säännöksestä ei käy lainkaan ilmi, mitä tietoja henkilöstä on tarkoitus sen nojalla käsitellä. Sääntelyä on täydennettävä. Tällainen muutos on edellytyksenä sille, että 1. lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Tietosuojavaltuutetun näkemyksen mukaan esitetty lainkohta on perusteluineen suppea, ottaen myös huomioon tietolähdetietojen käsittelyyn ja valvontaan liittyvät haasteet.

Sisäministeriön vastaus: Sisäministeriö yhtyy perustuslakivaliokunnan ja tietosuojavaltuutetun näkemykseen ja ehdottaa 9 §:n täsmentämistä viittauksella 4 §:ssä tarkoitettuihin henkilön perustietoihin. Poliisi voisi käsitellä tietolähteenä käytetystä henkilöstä 4 §:ssä tarkoitettuja perustietoja vastaavasti kuin muista 2 luvun käsittelytarkoituksia koskevissa pykälissä tarkoitetuista henkilöistä. Samalla sisäministeriö esittää tietolähteen käyttöä ja valvontaa koskevien tietojen sekä tietolähteen antamien tietojen pääasiallisen sisällön erottamista 1 momentin 1 ja 2 kohdaksi, jolloin säännös vastaisi muotoilultaan muita 2 luvun säännöksiä.

9 § 1 momentti

Poliisi saa käsitellä ~~tietoja~~ tietolähteenä käytetystä poliisilain 5 luvun 40 §:ssä tai pakkokeinolain 10 luvun 39 §:ssä tarkoitetusta henkilöstä *4 §:ssä tarkoitettujen henkilön perustietojen lisäksi seuraavia henkilötietoja:*

1) tietolähteen käyttöä ja valvontaa koskevat tiedot;

2) tietolähteen antamien tietojen pääasiallinen sisältö.

Tietojen käsittely muuhun kuin alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen (13–15 §)

Oikeusministeriö nostaa esiin, että 5—9, 11 ja 12 §:ssä tarkoitettuja henkilötietoja saisi ehdotetun 13 §:n mukaan käyttää muun muassa rikoksen ennalta estämiseksi tai paljastamiseksi tai sellaisen rikoksen selvittämiseksi, josta voi seurata vankeusrangaistus. Tältä osin kyseessä on oleellinen laajennus verrattuna nykyiseen lakiin, jossa sallitaan tietojen käyttäminen vain sellaisen rikoksen ennalta estämiseksi tai selvittämiseksi, josta saattaa seurata vankeutta. Tietoja saisi käyttää myös poliisin toiminnan suuntaamiseksi, mikä olisi uusi käyttötarkoitus. Voimassa olevassa laissa ei ole myöskään mahdollistettu poliisin lupa- ja valvonta-asioihin liittyvien tietojen käyttämistä rikostorjuntaan. Tältä osin kyseessä olisi olennainen muutos henkilötietojen käyttötarkoitukseen ja samalla siirtymä yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisalalta poliisiasioiden tietosuojadirektiivin soveltamisalalle. Koska tietoja voitaisiin käyttää osin tietosuoja-asetuksen ja osin poliisiasioiden tietosuojalain soveltamisalaan kuuluviin käyttötarkoituksiin, näiden tietojen käsittelyyn sovellettava yleislaki jää epäselväksi. Tällä voi olla merkitystä muun muassa rekisteröidyn oikeuksien kannalta. Oikeusministeriö pitää ehdotettua sääntelyä ongelmallisena siihen perustuslakivaliokunnan periaatteeseen nähden, että muu kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen liittyvä toiminta ei saa muodostua rekisterin pääasialliseksi tai edes merkittäväksi käyttötavaksi

Sisäministeriön vastaus: Ehdotetut säännökset tietojen käsittelystä myös muun kuin vankeusuhkaisen rikoksen ennalta estämiseksi ja poliisin toiminnan suuntaamiseksi vastaisivat sisällöltään poliisilain 5 luvun 54 §:n 4 ja 5 momentin ja pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 4 ja 5 momentin mukaisia säännöksiä salaisilla tiedonhankinta- ja pakkokeinoilla saatujen ylimääräisten tietojen käsittelystä. Ylimääräistä tietoa saa poliisilain ja pakkokeinolain mukaan käyttää aina rikoksen estämiseksi ja

poliisin toiminnan suuntaamiseksi. Rikoksen ennalta estämisellä tarkoitettaisiin poliisilain 5 luvun 1 §:n rikoksen estämistä koskevan määritelmän mukaisesti ainoastaan toimenpiteitä, joiden tavoitteena on estää rikos, sen yritys tai valmistelu, kun henkilön toiminnasta tehtyjen havaintojen tai siitä muuten saatujen tietojen vuoksi voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, taikka keskeyttää jo aloitetun rikoksen tekeminen tai rajoittaa siitä välittömästi aiheutuvaa vahinkoa tai vaaraa. Tiedon käytöllä poliisin toiminnan suuntaamiseksi tarkoitettaisiin niin ikään poliisilakia vastaavasti tiedon välillistä hyödyntämistä niin, että tietoa ei käytetä näyttönä tai tiedonhankintakeinon käytön perusteena.

Sisäministeriö toteaa, että voimassa olevan poliisin henkilötietolain 16 § mahdollistaa poliisin hallintoasiain tietojärjestelmän tietojen käytön rikostorjuntaan. Sisäministeriön näkemyksen mukaan myös uusi tietosuojan yleislainsäädäntö mahdollistaa ehdotetun sääntelyn poliisin lupa- ja valvonta-asioihin liittyvien tietojen käyttämisestä muuhun kuin niiden alkuperäiseen käyttötarkoitukseen. Muuhun kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen tapahtuvan henkilötietojen käsittelyn osalta sovellettava yleissäädös määräytyisi sen mukaisesti, mihin alkuperäisestä käsittelytarkoituksesta poikkeavaan tarkoitukseen henkilötietoja on tarkoitus käsitellä. Henkilötietojen käsittely muuhun kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen kuuluisi rikosasioiden tietosuojalain soveltamisalaan silloin, kun kyse on tietojen käsittelystä rikosasioiden tietosuojalain 1 §:ssä säädettyihin tarkoituksiin. Siten esimerkiksi tietojen käsittelyyn rikoksen ennalta estämiseksi sovellettaisiin yleislakina rikosasioiden tietosuojalakia.

Sisäministeriö nostaa myös esiin, että erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käyttäminen 13 §:ssä tarkoitettuihin käsittelytarkoituksiin olisi 14 §:n 1 momentin mukaisesti rajoitettu ainoastaan tilanteisiin, joissa se on käsittelytarkoituksen kannalta välttämätöntä. Perustuslakivaliokunta ei ole esityksestä antamassaan lausunnossa kiinnittänyt huomiota ehdotetun 13 §:n sisältöön. Ministeriö ei ehdota muutoksia 13 §:ään.

Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että lakiehdotuksen 14 §:n 4 momentin mukaan ulkomaalaislain 131 §:n perusteella käsiteltäviä biometrisiä tietoja voitaisiin jatkossa käyttää alkuperäisen käyttötarkoituksen lisäksi silloin, jos tietojen käyttäminen on välttämätöntä Eurodac-asetuksessa tarkoitettujen terrorismirikosten ja muiden vakavien rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Lakiehdotuksen 14 §:n 4 momentti laajenee rikoksiin, jotka törkeässäkään tekomuodossaan eivät kohdistu valtion turvallisuuteen tai muuhun ulkomaalaislain 131 §:ssä lueteltuun tarkoitukseen. Näiden rikosten torjunnalla ei siten ole perustuslakivaliokunnan edellyttämää kiinteää yhteyttä alkuperäiseen keräämis- ja tallettamistarkoitukseen. Mikäli lakiehdotuksen 14 §:n 4 momentin sääntely ei tältä osin ole Eurodac-asetuksen edellyttämää, on sitä täsmennettävä olennaisesti siten, että käsittelyllä on kiinteä yhteys alkuperäiseen keräämis- ja tallettamistarkoitukseen. Tällainen muutos on edellytyksenä sille, että 1. lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Sisäministeriön vastaus: Ehdotettu sääntely ei sisäministeriön näkemyksen mukaan ole Eurodac-asetuksen edellyttämää, joskin Eurodac-järjestelmään tehtävän sormenjälkien vertailun edellytyksenä on, että vertailu rekisteröidyn tunnistamiseksi suoritetaan ensin kansallisiin tietokantoihin. Perustuslakivaliokunnan edellyttämät muutokset voidaan sisäministeriön mielestä toteuttaa esimerkiksi muuttamalla esityksessä ehdotettu viittaus Eurodac-asetuksessa tarkoitettuihin terrorismirikoksiin ja muihin vakaviin rikoksiin viittaukseksi sellaisiin rikoslaissa tarkoitettuihin rikoksiin, joilla on kiinteä yhteys alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen. Viittauksen tulisi ministeriön näkemyksen mukaan kattaa rikoslain 12, 13 ja 34 a luku, joissa säädetään maanpetosrikoksista, valtiopetosrikoksista ja terrorismirikoksista. Sisäministeriö pyytää mahdollisuutta toimittaa vastineen täydennyksenä tiedon mahdollisista muista rikoksista, joiden voidaan sisäministeriön näkemyksen mukaan katsoa olevan perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla kiinteässä yhteydessä tietojen ulkomaalaislain 131 §:n mukaisiin alkuperäisiin käsittelytarkoituksiin, joihin kuuluu myös valtion turvallisuuden suojaaminen.

14 §:n 4 momentti

Ulkomaalaislain (301/2004) 131 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisia tietoja saa käyttää muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen vain edellä 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa sekä silloin, jos tietojen käyttäminen on välttämätöntä ~~*Eurodac-asetuksessa tarkoitettujen terrorismirikosten ja muiden vakavien rikosten*~~ *rikoslain 12, 13 ja 34 a luvussa* tarkoitettujen rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Oikeus tiedon käyttöön on vain sillä, jonka työtehtävien hoitaminen välttämättä edellyttää tiedon käyttöä.

Keskusrikospoliisi ei pidä perusteltuna ehdotetun 14 §:n 2 momentin rajoitusta, jonka mukaan henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisiä tietoja ei saisi käyttää rikoksen ennalta estämiseksi tai paljastamiseksi eikä edes vankeusuhkaisen rikoksen selvittämiseksi. Keskusrikospoliisi ehdottaa lausunnossaan tarkemmin kuvatuilla perusteilla, että mainittu vertailu sallittaisiin myös poliisitoiminnan suuntaamiseksi sekä vakavien (maksimirangaistus vähintään kolme vuotta) rikosten paljastamiseksi, estämiseksi ja selvittämiseksi.

Keskusrikospoliisi suhtautuu myönteisesti ehdotetun 15 §:n 2 momentin ilmentämään pyrkimykseen laajentaa mahdollisuuksia hyödyntää tiedustelutietoja poliisin lupaharkinnassa ja -valvonnassa mutta nostaa esiin, että ehdotettu turvallisuusselvityslain kaltainen sääntely rajaa tietojen hyödyntämistä liian tiukasti. Lisäksi osittain epäselviä ovat esimerkiksi poliisin mahdollisuudet luovuttaa tietoja veroviranomaisille verorikollisuuden estämiseksi tai ympäristöviranomaisille ympäristörikosten estämiseksi. Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan mahdollisuus salassa pidettävien tietojen luovuttamiseen pitäisi arvioida uudelleen säädettäessä poliisin henkilötietolakia.

Sisäministeriön vastaus: Sisäministeriö ei pidä mahdollisena esittää poliisin henkilötietolain uudistuksen yhteydessä passilain ja henkilökorttilain mukaisten biometristen tietojen käytön laajentamista rikostorjuntaan ottaen huomioon perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön, jossa edellytetään biometristen tietojen käytön rajaamista vain alkuperäiseen tai kiinteästi alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen liittyvään tarkoitukseen. Keskusrikospoliisin ehdottama laajennus edellyttäisi laajempaa selvitystä siitä, voitaisiinko vakavan rikollisuuden torjunnan katsoa joiltain osin liittyvän kiinteästi tietojen alkuperäiseen käyttötarkoitukseen.

Sisäministeriö pitää lakiehdotuksen 15 §:n 2 momentissa ehdotettua ilmoitusmenettelyä laajuudeltaan tarkoituksenmukaisena ja toteaa, että säännös laajentaisi mahdollisuutta rikostiedustelutietojen hyödyntämiseen lupahallinnon päätöksenteossa merkittävästi voimassa olevaan lainsäädäntöön verrattuna. Säännökseen ehdotetut tiukat rajoitukset on nähty tarpeellisiksi erityisesti rekisteröidyn oikeusturvan kannalta. Salassa pidettävien tietojen luovuttamisen osalta sisäministeriö toteaa, että poliisin henkilötietolaissa säädettäisiin nykyistä vastaavasti ainoastaan tietojen luovuttamisesta teknisen käyttöyhteyden välityksellä tai tietojoukkona. Muuhun henkilötietojen luovuttamiseen sovellettaisiin poliisin henkilötietolain 7 luvun vaitiolovelvollisuussääntelyä, jota ei ole ehdotettu muutettavaksi tämän esityksen yhteydessä.

Tiedonsaantioikeudet ja tietojen luovuttaminen (3 ja 4 luku)

Oikeusrekisterikeskus nostaa lausunnossaan esiin poliisin tiedonsaantioikeuden Oikeusrekisterikeskuksen rekisterinpidossa olevista rekisteristä, joka on kirjattu lakiehdotuksen 16 §:n 1 momentin 4 kohtaan. Säännös vastaa voimassa olevaa poliisin tiedonsaantisäännöstä, eikä Oikeusrekisterikeskuksella ole tiedonsaantioikeuden laajuuteen huomautettavaa. Oikeusrekisterikeskus kuitenkin huomauttaa, että 4 kohdan viimeinen lause: ”*jos tällainen tieto on saatavissa*” on Oikeusrekisterikeskuksen näkemyksen mukaan tarpeeton.

Maahanmuuttovirasto toteaa lausunnossaan, että poliisille on ehdotettu tietojensaantioikeussäännöstä Maahanmuuttoviraston tietojärjestelmistä henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa

annettavan lain 16 §:n 1 momentin 8 kohtaan. Säännösehdotukseen sisältyvät myös viisumia koskevat tiedot. Maahanmuuttovirasto ei kuitenkaan käsittele viisumihakemuksia eikä viisumitietoja ensisijaisesti tallenneta Maahanmuuttoviraston tietojärjestelmiin.

Maahanmuuttovirasto huomauttaa myös, että tietojen luovuttamista koskevan 22 §:n 1 momentin 7 ja 8 kohdissa käytetään käsitettä elinkeinonharjoittajan oleskelulupa kun oikea käsite olisi yrittäjän oleskelulupa. Lisäksi Maahanmuuttovirasto tuo harkittavaksi mahdollisuuden muuttaa tietojen luovuttamista ulkoministeriölle ja Suomen edustustoille koskevaa 22 §:n 1 momentin 8 kohtaa yleisemmäksi 9 kohdan tavoin. Tältä osin Maahanmuuttovirasto kiinnittää huomiota erityisesti Maahanmuuttovirastollekin kuuluvien oleskelulupa-asioiden käsittelyä varten luovutettavissa oleviin tietoihin ja toivoo, että niiden osalta voitaisiin harkita vastaavaa yleisempää sääntelyä kuin 9 kohdassa.

Maahanmuuttovirasto pyytää lisäksi, että tiedonluovutussäännöksen perusteluihin lisättäisiin maininta siitä, että tietoja voitaisiin luovuttaa teknisen käyttöyhteyden avulla tai tietojoukkona automatisoidusti niin, että pyytäjänä on organisaatio eikä yksittäinen virkamies.

Sisäministeriön vastaus: Sisäministeriö yhtyy Oikeusrekisterikeskuksen näkemykseen ja esittää, että 16 §:n 1 momentin 4 kohdan viimeinen lause poistetaan. Sisäministeriön näkemyksen mukaan myös Maahanmuuttoviraston kanta viisumia koskevista tiedoista on oikea. Viisumia koskevat tiedot ehdotetaan poistettavaksi 16 §:n 1 momentin 8 kohdasta ja lisättäväksi sen sijaan 16 §:n 1 momentin 7 kohtaan, koska viisumia koskevat tiedot sisältyvät ulkoministeriön tietojärjestelmiin. Lisäyksestä on keskusteltu ulkoministeriön asiantuntijan kanssa, joka piti lisäystä ulkoministeriön kannalta hyväksyttävänä. Sisäministeriö esittää myös, että "elinkeinonharjoittajan oleskelulupa" muutettaisiin Maahanmuuttoviraston esittämällä tavalla muotoon "yrittäjän oleskelulupa" 22 §:n 1 momentin 7 ja 8 kohdassa.

Ulkoministeriön asiantuntijan kanssa on lisäksi keskusteltu Maahanmuuttoviraston ehdotuksesta muuttaa tietojen luovuttamista koskevan 22 §:n 1 momentin 8 kohta yleisempään muotoon. Muutokselle ei nähty tarvetta. Sisäministeriön näkemyksen mukaan hallituksen esityksessä ehdotettu muotoilu mahdollistaa tarvittavan tietojen luovuttamisen poliisilta ulkoministeriölle ja Suomen edustustoille.

Sisäministeriön käsityksen mukaan ehdotettu poliisin henkilötietolaki ei estä tietojen luovuttamista teknisen käyttöyhteyden avulla tai tietojoukkona automatisoidusti niin, että pyytäjänä on organisaatio, mikäli tällainen menettely on yleislainsäädännön (esimerkiksi julkisen hallinnon tiedonhallintalaki) perusteella mahdollinen.

Sisäministeriö nostaa lisäksi esiin, että mikäli eduskunnan käsiteltävänä olevaan esitykseen HE 157/2018 vp sisältyvä ehdotus liikenteen palveluista annetun lain muutoksista hyväksytään ennen uuden poliisin henkilötietolain voimaantuloa, lain uusi pykälänumerointi tulisi huomioida ehdotetun 22 §:n 1 momentin 1 kohdassa.

16 §:n 1 momentin 4, 7 ja 8 kohta

Poliisilla on sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, oikeus saada tehtäviensä suorittamista ja henkilörekisteriensä ylläpitämistä varten salassapitosäännösten estämättä teknisen käyttöyhteyden avulla tai tietojoukkona tarpeellisia tietoja rekistereistä siten kuin asianomaisen rekisterinpitäjän kanssa sovitaan, seuraavasti:

---

4) sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa (672/2002) tarkoitetusta sakkorekisteristä mainitun lain 50 §:n mukaisiin tarkoituksiin rikokseen ja rikosoikeudelliseen seuraamukseen liittyviä tietoja sekä tietoja lupa-asioiden käsittelyä varten, rikosrekisterilaissa (770/1993) tarkoitetusta rikosrekisteristä mainitun lain 4 ja 4 a §:n mukaisiin tarkoituksiin henkilöä

koskevia tietoja ja oikeushallinnon viranomaisilta tieto niiden etsintäkuuluttamista henkilöistä, oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetussa laissa (372/2010) tarkoitetusta ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä tietoja rikosasioissa annetuista ratkaisuista ja niiden lainvoimaisuudesta sekä diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä tietoja syyttäjäviranomaisessa tai tuomioistuimessa vireillä olevista tai olleista rikosasioista~~, jos tällainen tieto on saatavissa~~;

---

7) ulkoministeriön tietojärjestelmistä *viisumia koskevasta asiasta* sekä Suomessa lähettäjävaltiota edustavan diplomaatti- tai konsuliedustuston, kansainvälisen järjestön Suomessa olevan toimielimen tai muun samassa asemassa olevan kansainvälisen toimielimen henkilökuntaan kuuluvista sekä heidän perheenjäsenistään ja yksityisessä palveluksessaan olevista henkilöistä esitutkintaa, muuta tutkintaa ja poliisille ulkomaalaislaissa säädetyn tehtävän suorittamista varten;

8) Maahanmuuttoviraston tietojärjestelmistä matkustusasiakirjaa, ~~viisumia,~~ oleskelua, kansainvälistä suojelua, maasta poistamista, maahantulokieltoa ja kansalaisuutta koskevasta asiasta esitutkintaa, muuta tutkintaa ja poliisille ulkomaalaislaissa säädettyjen tehtävien suorittamista varten;

---

22 §:n 1 momentin 1 ja 7—9 kohta

Poliisi saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa teknisen käyttöyhteyden avulla tai tietojoukkona 5—8, 11 ja 12 §:ssä tarkoitettuja henkilötietoja, jotka ovat tarpeen viranomaisen laissa säädetyn tehtävän suorittamiseksi, seuraavasti:

1) Liikenne- ja viestintävirastolle liikenteen palveluista annetun lain ~~*IV osan 2 luvun 2 §:n ja V osan 1 luvun 2 §:n*~~ *197 ja 217 §:n* mukaisesti tietoja, jotka ovat välttämättömiä sen laissa säädettyjen tehtävien hoitamista varten;

---

7) työviranomaisille työntekijän oleskeluluvan tai ~~*elinkeinonharjoittajan*~~ *yrittäjän* oleskeluluvan antamista tai työnteon valvontaa koskevan asian käsittelyä varten;

8) ulkoministeriölle ja Suomen edustustolle näiden toimivaltaan kuuluvan passia tai muuta matkustusasiakirjaa, viisumia, työntekijän oleskelulupaa, ~~*elinkeinoharjoittajan*~~ *yrittäjän* oleskelulupaa tai muuta oleskelulupaa koskevan asian käsittelyä varten;

9) Maahanmuuttovirastolle ulkomaalaisia ja Suomen kansalaisuutta koskevien sellaisten asioiden käsittelemistä ja ratkaisemista varten, jotka lailla tai asetuksella säädetään Maahanmuuttoviraston tehtäviksi *sekä ulkomaalaislain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamisen valvontaa varten;*

Puolustusministeriö nostaa lausunnossaan esiin, että ehdotettu poliisin henkilötietolaki ei mahdollistaisi suoraa tiedonvaihtoa poliisin ja Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen välillä. Lain 21 §:ssä kuitenkin mahdollistettaisiin henkilötietojen luovuttaminen Puolustusvoimille rikosasioiden tietosuojalain soveltamisalalla Puolustusvoimien laissa säädettyä tehtävää varten. Mainitun lain soveltamisalaan kuuluu mm. henkilötietojen käsittely Puolustusvoimissa sotilaskoulutuksen antamiseksi ja vapaaehtoisen maanpuolustuksen ohjaamiseksi. Vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annettua lakia (556/2007) ollaan myös parhaillaan uudistamassa (HE 254/2018 vp) ja uudistuksen yhteydessä lakiin on tarkoitus lisätä säännös, jonka mukaan Puolustusvoimat voisi kieltää henkilön

valitsemisen vapaaehtoiseen maanpuolustuskoulutukseen. Näin voitaisiin estää esimerkiksi järjestäytyneeseen rikollisryhmään kuuluvan tai terrorismiyhteyksistä epäillyn henkilön osallistuminen Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen koulutukseen.

Puolustusministeriön käsityksen mukaan edellä mainittu sääntelykokonaisuus sinänsä mahdollistaisi riittävän tiedonvaihdon ensinnäkin poliisin ja Puolustusvoimien sekä toisaalta Puolustusvoimien ja Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen välillä. Puolustusvoimat pystyisi näin riittävällä tavalla selvittämään vapaaehtoiseen maanpuolustuskoulutukseen ilmoittautuneiden henkilöiden taustoja myös poliisin henkilörekistereihin sisältyvien tietojen avulla ja tarvittaessa estämään tietyn henkilön pääsyn Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen kurssille. Tarpeettoman hallinnollisen työn vähentämiseksi puolustusministeriö pitäisi kuitenkin tarkoituksenmukaisena, että poliisilla olisi oikeus luovuttaa vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen järjestämiseksi tarpeellisia tietoja myös suoraan Maanpuolustuskoulutusyhdistykselle. Puolustusministeriö pyytääkin valiokuntaa harkitsemaan tällaisen säännöksen lisäämistä 22 §:ään.

Sisäministeriön vastaus: Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen lisäämistä lakiehdotuksen 22 §:ssä tarkoitettujen luovutuksensaajien joukkoon on arvioitu esityksen jatkovalmistelussa. Pykälään ei kuitenkaan ole katsottu mahdolliseksi lisätä tietojen luovuttamista Maanpuolustuskoulutusyhdistykselle teknisen käyttöyhteyden välityksellä tai tietojoukkona. Sisäministeriö toteaa, että voimassa oleva poliisin henkilötietolaki tai ehdotettu uusi laki eivät mahdollistaisi laissa tarkoitettujen henkilötietojen käyttämistä koulutukseen hakeutuvien henkilöiden taustojen tarkastamiseksi myöskään silloin, kun kyse on poliisihallinnon järjestämistä koulutuksista. Sisäministeriön näkemyksen mukaan koulutettavien henkilöiden taustojen tarkistaminen tulisi ensisijaisesti järjestää turvallisuusselvityslain mukaisen turvallisuusselvitysmenettelyn kautta.

Hätäkeskuslaitos toteaa, että rekisteriperusteisen sääntelyn muuttuminen käyttötarkoitussidonnaiseksi tekee vaikeaksi tulkita, onko esityksellä vaikutuksia hätäkeskuspäivystäjän tiedonsaannin laajuuteen. Hätäkeskuslaitos nostaa esiin myös tarpeen huomioida johto- ja tilannekeskukset ja muut organisatoriset tai toiminnalliset muutokset liittyen hätäkeskustietojärjestelmän käyttöön. Mikäli poliisin johto- tai tilannekeskukselle halutaan antaa oikeus käyttää hätäkeskustietojärjestelmään sisältyviä tietoja tilannetietoisuuden ja ennakoinnin edistämiseen tai muuhun käyttötarkoitukseen, tulee asiasta hätäkeskuslaitoksen näkemyksen mukaan säännellä hätäkeskustoiminnasta annetun lain 20 §:ssä. Koska rekisterinpitäjä vastaa henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuudesta, tiedon luovuttamista koskevien säännösten tulisi pääsääntöisesti olla päävastuullisen rekisterinpitäjän lainsäädännössä, jollei muulle ratkaisulle ole perusteltua syytä. Mikäli kanta on kielteinen, se tulee kirjata ehdotettuun poliisin henkilötietolakiin.

Sisäministeriön vastaus: Esitetty käsittelyperusteinen sääntely ei sisäministeriön näkemyksen mukaan supista hätäkeskuspäivystäjän tiedonsaannin laajuutta nykyiseen lakiin verrattuna. Sisäministeriön näkemyksen mukaan myöskään johto- ja tilannekeskusten toiminnan huomioiminen ei edellytä muutoksia ehdotettuun poliisin henkilötietolakiin. Sisäministeriö tulee erikseen arvioimaan hätäkeskustoiminnasta annetun lain uudistamistarpeita.

Eduskunnan oikeusasiamies toteaa lausunnossaan, että ehdotetun 22 §:n 2 momentin perusteluista ei ilmene, miksi siinä mainittujen tietojen luovuttamiselle riittää tarpeellisuusvaatimus, kun kysymys on erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvista tiedoista.

Sisäministeriön vastaus: Ehdotetulla 22 §:n 2 momentilla korvattaisiin voimassa olevan henkilötietolain 19 §:n säännökset passin sormenjälkitietojen luovuttamisesta henkilöllisyyden varmistamiseksi ja asiakirjan aitouden toteamiseksi silloin, kun se on tarpeen henkilön maahantuloa, maassa oleskelua tai maasta lähtöä koskevien asioiden käsittelyä varten. Luovutusrajoitus on lakiehdotuksessa kuitenkin laajennettu koskemaan passisormenjälkien lisäksi myös muita passilain ja henkilökorttilain mukaisia biometrisiä tietoja, kuten kasvokuvia. Myös lakiehdotuksen 2 luvussa asetetaan samat edellytykset kaikkien passilain ja henkilökorttilain mukaisten biometristen tietojen käsittelylle. Sisäminis-

teriön arvion mukaan luovutettavat tiedot ja niiden käsittelytarkoitukset on ehdotetussa sääntelyssä määritelty riittävän tarkkarajaisesti siten, että luovutus voidaan sitoa tietojen tarpeellisuuteen.

Henkilötietojen säilytysajat (5 luku)

Perustuslakivaliokunta nostaa esiin, että lakiehdotuksen 35 §:n mukaan rikosten ennalta estämiseen ja paljastamiseen liittyvät henkilötiedot poistettaisiin viimeistään kymmenen vuoden kuluttua viimeisen rikosta, rikollista toimintaa tai tehtävää koskevan tiedon merkitsemisestä. Pitkästä säilytysajasta säädetään myös tietolähdetietojen osalta 36 §:ssä, jonka mukaan ne poistetaan viimeistään kymmenen vuoden kuluttua viimeisen tiedon merkitsemisestä. Joidenkin henkilöiden kohdalla säilytetyksi voi tulla siis hyvin pitkän aikavälin tietoja, jos uusia tietoja säännöllisesti lisätään. Myös 33 §:n 7 momentissa, 34 §:n 4 momentissa ja 35 §:n 2 momentissa sallitaan tietojen säilytyksen toistuva jatkaminen varsin väljillä perusteilla.

Perustuslakivaliokunnan mukaan tietojen pysyvä säilyttäminen ei ole henkilötietojen suojan mukaista, ellei siihen ole tietojärjestelmän luonteeseen tai tarkoitukseen liittyviä perusteita. Valiokunta on pitänyt myös viiden vuoden säilytysaikaa arkaluonteisten tietojen osalta pitkänä ja korostanut, että mitä pidemmäksi tietojen säilytysaika muodostuu, sitä olennaisempaa on huolehtia tietoturvasta, tietojen käytön valvonnasta ja rekisteröidyn oikeusturvasta. Hallintovaliokunnan on syytä tarkastella, ovatko näin pitkät säilytysajat tarpeen, ja rajoittaa erityisesti arkaluonteisten henkilötietojen säilytysaikoja välttämättömään säilytyksen tarkoituksen kannalta.

Myös *oikeusministeriö* nostaa lausunnossaan esiin henkilötietojen säilytysajat ja toteaa, että esityksen perusteluiden mukaan luvussa säädettäisiin henkilötietojen enimmäissäilytysajoista, mikä ei selvästi ilmene säännösten sanamuodosta. Esimerkiksi 33 §:n 1 momentissa ja 34 §:n 1 momentissa säilytysajat on ilmaistu absoluuttisena (”viiden vuoden kuluttua”), ei enimmäisaikana (”viimeistään kymmenen vuoden kuluttua”, 36 §). Suhteellisuusperiaatteen toteuttamiseksi tietojen säilytysaikaa voi lisäksi oikeusministeriön käsityksen mukaan olla myös tarpeen porrastaa tiedon tarpeellisuuden mukaan.

Sisäministeriön vastaus: Kuten oikeusministeriö lausunnossaan huomioi, 5 luvun poistoaikoja olisi noudatettava, ellei jokin muu säännös edellytä tietojen poistamista jo aiemmin. Sisäministeriö pitää kuitenkin perusteltuna, että säilytysajat ilmaistaan joiltain osin absoluuttisessa muodossa. Esimerkiksi 33 §:n 1 momentin mukaisella viiden vuoden säilytysajalla varmistettaisiin, että tiedot säilytetään vähintään sen ajan kuin asian käsittely ja lainvoimaisen ratkaisun saaminen oikeuslaitoksessa kestää. Toisaalta esimerkiksi 35 ja 36 §:ssä on sisäministeriön näkemyksen mukaan tarkoituksenmukaista korostaa sitä, että tiedot on poistettava jo ennen säännösten mukaisen 10 vuoden säilytysajan päättymistä, mikäli ne käyvät käsittelytarkoituksen kannalta tarpeettomiksi.

Tarkoituksenmukaista on myös varmistaa, että luvussa tarkoitetut säilytysajat eivät estäisi tietojen säilyttämistä tilanteissa, joissa tietojen voidaan edelleen perustellusti katsoa olevan tarpeellisia (33 §:n 7 momentti, 34 §:n 4 momentti ja 35 §:n 2 momentti). Tietojen edelleen säilyttämisen tarpeellisuutta tulisi näissä tilanteissa arvioida vähintään viiden vuoden välein. Tältä osin sääntely vastaisi rikosasioiden tietosuojalain 6 §:n 3 momenttia, jonka mukaan henkilötietojen säilyttämisen tarpeellisuutta on arvioitava vähintään viiden vuoden välein, jollei henkilötietojen säilytysajoista muualla toisin säädetä.

Sisäministeriö toteaa, että muita tietoja lyhyemmän säilytysajan asettaminen arkaluonteisina pidettäville tiedoille johtaisi tilanteisiin, joissa osa samaan tehtävään liittyvistä tiedoista olisi poistettava eri aikaan kuin muut. Tämä olisi ongelmallista etenkin tietojen eheyden kannalta. Ministeriö ei ehdota muutoksia lakiehdotuksen 5 lukuun.

Rekisteröidyn oikeudet (6 luku)

Keskusrikospoliisi kiinnittää lausunnossaan huomiota tarkastusoikeuden rajoituksiin ja nostaa esiin, että ehdotuksen mukaan rekisteröidyllä olisi suora tarkastusoikeus rikosten ennalta estämiseksi ja paljastamiseksi käsiteltäviin henkilötietoihin, ellei kyse olisi poliisin taktisia ja teknisiä menetelmiä koskevista tiedoista, havainto- tai tietolähdetiedoista, tekniseen tutkintaan käytettävistä tiedoista taikka merkityksellisyyden arvioimiseksi käsiteltävistä henkilötiedoista. Oikeusvaltiossakin suoritettava laillinen tiedustelutoiminta on keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan luonteeltaan sellaista, että näin laaja suora tarkastusoikeus ei ole perusteltua. Sääntely saattaisi johtaa siihen, että poliisi joutuisi vuosittain tekemään tuhansia perusteluja, kielteisiä päätöksiä pyyntöihin käyttää suoraan tarkastusoikeutta.

Sisäministeriön vastaus: Voimassa olevan poliisin henkilötietolain 45 §:ssä suoran tarkastusoikeuden ulkopuolelle on rajattu muun muassa epäiltyjen tietojärjestelmä kokonaisuudessaan sekä poliisin henkilörekistereihin sisältyvät henkilöä tai tekoa koskeviin luokitus-, tarkkailu- tai tietolähdetiedot sekä rikosten sarjoittamiseen ja tekniseen tutkintaan käytettävät tiedot.

Ehdotetussa 7 ja 8 §:ssä tarkoitettu henkilötietojen käsittely rikosten ennalta estämiseksi ja paljastamiseksi korvaisi epäiltyjen tietojärjestelmän lisäksi myös laajemmin poliisin ennalta estävään toimintaan liittyvän henkilötietojen käsittelyn. Valmistelussa on arvioitu, että kaikki ennalta estävän toiminnan kirjaukset eivät ole sellaisia, jotka olisi tietosuojan yleislainsäädännön mukaan mahdollista rajata kokonaisuudessaan suoran tarkastusoikeuden ulkopuolelle. Suoran tarkastusoikeuden ulkopuolelle on tästä syystä ehdotettu rajattavaksi 5—8 §:ssä tarkoitettuihin henkilötietoihin sisältyvät poliisin taktisia ja teknisiä menetelmiä koskevat tiedot, havainto- tai tietolähdetiedot ja tekniseen tutkintaan käytettävät tiedot. Näihin tietoihin sisältyisivät myös nykyistä epäiltyjen tietojärjestelmää vastaavat tiedot, jotka olisivat siten jatkossakin vain välillisen tarkastusoikeuden piirissä. Ministeriö ei tältä osin ehdota muutoksia tarkastusoikeuden rajoituksia koskevaan 42 §:ään.

Sisäministeriö nostaa kuitenkin esiin, että tarkastusoikeuden rajoituksia koskevassa 42 §:ssä olisi ministeriön näkemyksen mukaan huomioitava aiemmin vastineessa ehdotetut 5 §:n 3 momentin ja 7 §:n 6 momentin muutokset. Tietojen hävittämisvelvollisuutta koskeva sääntely ei ministeriön arvion mukaan tarvitse tarkastusoikeuden rajoitusta.

42 §:n 1 momentin 1 kohta

Poiketen siitä, mitä rikosasioiden tietosuojalain 23 §:ssä säädetään, tarkastusoikeutta ei ole:

1) ~~*5 §:n 3 momentissa, 7 §:n 6 momentissa ja*~~ 9 §:ssä tarkoitettuihin henkilötietoihin;

Suojelupoliisin henkilötietojen käsittely (7 luku)

Henkilön perustietojen käsittely (49 §:n 2 momentti)

Perustuslakivaliokunta toteaa, että lakiehdotuksen 48 §:n mukaan suojelupoliisi saa käsitellä henkilötietoja, jotka ovat tarpeen kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sekä valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtion turvallisuutta uhkaavien toimintojen, hankkeiden ja rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Lakiehdotuksen 49 §:ssä säädetään henkilön perustietojen käsittelystä. Sen 1 momentin 8 kohdan perusteella suojelupoliisi saisi käsitellä tarpeellisina henkilön perustietoina muun ohella matkustamiseen liittyviä tietoja sekä 12 kohdan perusteella toimintaa ja käyttäytymistä koskevia tietoja. Säännösten keskinäinen suhde ei ole selvä, vaikka 49 §:n perus-

teluissa (s. 106) viitataankin siihen, että suojelupoliisi voisi käsitellä ainoastaan tehtävänsä kannalta tarpeellisia henkilötietoja.

Perustuslakivaliokunta on arvioidessaan voimassaolevaa lakia katsonut, että suojelupoliisia koskevassa asiayhteydessä rekisterisääntelyn yleisluonteisuus on tavallaan ymmärrettävää (PeVL 51/2002 vp, s. 2/II). Nyt ehdotetun sääntelyn sanamuoto jättää kuitenkin eräiltä osin täysin avoimeksi sen, millaisia tietoja perustietoina olisi tältä osin mahdollista käsitellä. Matkustamiseen liittyvät tiedot kattaisivat käytännössä kaikki tilanteet, joissa henkilö käyttää perustuslain 9 §:ssä suojattua liikkumisvapauttaan. Erityisen ongelmallisena voidaan pitää 12 kohdan mainintaa toimintaa ja käyttäytymistä koskevista tiedoista, joka sanamuodon mukaisena kattaa käytännössä koko yksityisen henkilön elinpiirin. Tällaisiin tietoihin voi sisältyä arkaluonteisia tietoja. Sääntelyä on välttämätöntä täsmentää esimerkiksi rajaamalla tietojen käsittely selkeästi ja säädösperustaisesti sellaiseen matkustamiseen, toimintaan ja käyttäytymiseen, jota koskevien tietojen käsittelyä voidaan pitää suojelupoliisin toimivaltuuksien kannalta välttämättömänä. Tällainen muutos on edellytyksenä sille, että 1. lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Sisäministeriön vastaus: Lakiehdotuksen 49 § ei ole irrallinen säädös vaan se on liitännäinen paitsi 48 §:ään, jossa säädetään niistä käsittelytarkoituksista, joiden perusteella suojelupoliisi voi henkilötietoja käsitellä, niin myös koko kyseisen luvun soveltamisalaa koskevan 46 §:n säädöksen kanssa. 49 §:ssä täsmennetään siten sitä, mitä on 48 §:ssä säädetty. Ehdotuksen 46 §:ssä säädetään puolestaan luvun soveltamisalasta, jossa suojelupoliisin henkilötietojen käsittely on sidottu suojelupoliisin lakisääteisiin tehtäviin. Suojelupoliisi ei voisi siten käsitellä mitä tahansa perustietoluettelossa tarkoitettuja henkilötietoja vaan ainoastaan niitä, joista on 48 §:ssä on säädetty. Sääntelyn on tarkoitettu olevan yhdenmukainen sotilastiedustelua varten ehdotetun lain kanssa.

Sisäministeriö toteaa, että suojelupoliisin henkilötietorekisterin tarkoitus on toimia tiedustelurekisterinä, jonka keskeisenä sisältönä on henkilöihin liittyvä kuvaus liittyen erityisesti heidän käyttäytymisestään ja toiminnastaan. Sisäministeriö ehdottaa kuitenkin perustuslakivaliokunnan lausunnon johdosta 49 §:ää muutettavaksi matkustamiseen liittyvien tietojen ja toimintaa ja käyttäytymistä koskevien tietojen osalta siten kuin perustuslakivaliokunta on edellyttänyt eli henkilötietojen käsittelyyn liitännäisiä toimintaa ja käyttäytymistä sekä matkustamiseen liittyviä tietoja voitaisiin käsitellä vain silloin kun se on välttämätöntä. Lisäksi ehdotetaan lisättäväksi 49 §:ään selvyyden vuoksi viittaus 48 §:ään, jossa kuvataan suojelupoliisin henkilötietojen käsittelytarkoitukset. Näin myös säädöstasolla on selvää, että 49 § on liitännäinen 48 §:n kanssa.

49 § Henkilön perustietojen käsittely

Suojelupoliisi saa käsitellä seuraavia *48 §:ssä tarkoitettuja* tarpeellisia henkilön perustietoja:

1) henkilötunnus ja syntymäaika;

2) fyysisiin ominaisuuksiin perustuvat tunnistetiedot sekä ääni- ja kuvatallenteet;

3) muut kuin 1 ja 2 kohdassa tarkoitetut tunnistetiedot;

4) kansalaisuutta ja perhesuhteita koskevat tiedot;

5) asuinpaikkatiedot;

6) koulutusta ja ammattia koskevat tiedot sekä työ- ja palvelushistoria;

7) yhteystiedot;

~~*8) matkustamiseen liittyvät tiedot;*~~

8) tieto kuolemasta tai kuolleeksi julistamisesta;

9) oikeus- tai luonnolliseen henkilöön yhdistettävissä olevat tunnistamistiedot;

10) oikeushenkilöön liittyvät tiedot;

11) välttämättömät matkustamiseen liittyvät tiedot;

~~*12) toimintaa ja käyttäytymistä koskevat tiedot.*~~

12) välttämättömät toimintaa ja käyttäytymistä koskevat tiedot.

Suojelupoliisi saa lisäksi käsitellä tehtäviensä suorittamiseksi välttämättömiä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja.

Suojelupoliisin henkilötietojen käsittely (48 §:n 1 momentti)

Suojelupoliisin mukaan lakiehdotuksen 46 §:n soveltamisalaa käsittelevän säännöksen mukaan 7 luvussa säädettäisiin Suojelupoliisin poliisin hallinnosta annetun lain (110/1992) 10 §:ssä tarkoitettujen tehtävien suorittamiseksi tarpeellisten ehdotetun lain 1 §:n 1 momentin mukaisesta henkilötietojen käsittelystä. Poliisin hallinnosta annetun lain 10 §:n mukaan Suojelupoliisin tehtävänä on sisäministeriön ohjauksen mukaisesti torjua sellaisia hankkeita ja rikoksia, jotka voivat vaarantaa valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta sekä suorittaa tällaisten rikosten tutkintaa. Sen tulee myös ylläpitää ja kehittää yleistä valmiutta valtakunnan turvallisuutta vaarantavan toiminnan estämiseksi.

Poliisin hallinnosta annetun lain 10 §:ää on ehdotettu muutettavaksi hallituksen esityksellä eduskunnalle siviilitiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi (HE 202/2017). Ehdotuksen 10 §:n 1 momentin mukaan Suojelupoliisin tehtävänä olisi sisäministeriön ohjauksen mukaisesti hankkia tietoa kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sekä havaita, estää ja paljastaa sellaisia toimintoja, hankkeita ja rikoksia, jotka voivat uhata valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta. Sen tulisi myös ylläpitää ja kehittää yleistä valmiutta yhteiskunnan turvallisuutta uhkaavan toiminnan havaitsemiseksi ja estämiseksi. Ehdotetun poliisin henkilötietolain 46 §:n viittaustekniikka kattaisi mahdolliset muutokset poliisin hallinnosta annetun lain 10 §:ssä.

Lakiehdotuksen 48 §:n mukaan Suojelupoliisi saisi käsitellä henkilötietoja, jotka ovat tarpeen kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sekä valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtion turvallisuutta uhkaavien toimintojen, hankkeiden ja rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Ehdotuksen 48 § sisältäisi vastaavat käsittelytarkoitukset, mitä voimassa olevan poliisin henkilötietolain (761/2003) 5 § sekä uutena käsittelytarkoituksena kansallisen turvallisuuden varmistamisen.

Poliisin hallinnosta annetun lain 10 §:ssä määritellyt Suojelupoliisille kuuluvat tehtävät ja 48 §:n määritellyt käsittelytarkoitukset eivät edellä kuvatusti sanamuodon puolesta vastaa täysin toisiaan. Tämä voidaan nähdä jossain määrin ongelmalliseksi, koska henkilötietojen käsittelyä koskeva lainmukaisuuden periaate ja viranomaiselle säädetyt tehtävät määrittävät oikeuden käsitellä henkilötietoja.

Suojelupoliisin näkemyksen mukaan säännökset eivät kuitenkaan muodostu sisällöltään ristiriitaisiksi vaan vastaavat de facto toisiaan. Lakiehdotuksen 48 §:n sisältyvät yksityiskohtaiset käsittelysäännökset sisältyvät suojelupoliisin laissa säädettyihin tehtäviin. Yksityiskohtaisemmilla käsittelysäännöksillä ei siten laajennettaisi suojelupoliisin oikeutta käsitellä henkilötietoja siitä, mitä sen tehtäviksi on lainsäädännössä määrätty.

Suojelupoliisi haluaa lisäksi korostaa, että esityksellä ei ole tarkoitus muuttaa tietosisältöä, mitä voimassa olevan poliisin henkilötietolain 5 §:n mukaan suojelupoliisilla on ollut oikeus tallentaa toiminnalliseen tietojärjestelmäänsä. Mikäli käsittelytarkoituksia muutettaisiin, voisi henkilötietojen tallennusperusteen erilainen tulkinta muuttaa rekisteriin voimassa olevan lain mukaan tallennetun tietosisällön lainvastaiseksi. Suojelupoliisi katsoo, että edellä mainittujen seikkojen johdosta esitettyä 48 §:ää ei tulisi muuttaa vastaamaan sanamuodoltaan täydellisesti, mitä säädetty poliisin hallinnosta annetun lain 10 pykälässä.

Lakiehdotuksen 48 §:n mukaan Suojelupoliisi saisi käsitellä henkilötietoja muun ohessa rikosten selvittämiseksi. Mikäli siviilitiedustelua koskeva lainsäädäntöehdotus tulee voimaan, niin tässä yhteydessä suojelupoliisilta olisi tarkoitus poistaa esitutkintatehtävä ja siihen liittyvät esitutkintatoimivaltuudet. Tämä tulisi ilmenemään myös poliisin hallinnosta annetun lain 10 §:stä. Jos eduskunta hyväksyy uuden siviilitiedustelua koskevan lainsäädännön, voidaan Suojelupoliisin näkemyksen mukaan oikeus käsitellä henkilötietoja rikosten selvittämiseksi poistaa.

Sisäministeriön vastaus: Siviilitiedustelulainsäädännön voimaantullessa suojelupoliisilta on tarkoitus poistaa esitutkintatoimivaltuudet. Tämä tulisi huomioida myös poliisin henkilötietolain 48 §:ssä, jossa säädettäisiin suojelupoliisin henkilötietojen käsittelytarkoituksista. Muilta osin esityksessä on jo otettu huomioon siviilitiedustelulainsäädännön vaikutukset suojelupoliisin henkilötietojen käsittelyyn. Sisäministeriö ehdottaa alla muotoilua suojelupoliisin henkilötietojen käsittelyä koskevaksi säätelyksi, mikäli siviilitiedustelua koskeva lainsäädäntö tulee voimaan. Alla oleva muotoilu kattaisi suojelupoliisin lausunnossaan tarkoittamalla tavalla riittävällä tavalla siviilitiedustelun säätämisen jälkeenkin suojelupoliisille jäävät tehtävät ja siten, että siitä samalla poistettaisiin henkilötietojen käsittely rikosten selvittämiseksi. Rikosten selvittämisperusteen poistaminen käsittelytarkoitusperusteista on ainoa muutos jota esitutkintavaltuuksien poistaminen edellyttää. Lisäksi käsittelytarkoituksiin on lisätty poliisilain 5 a luvun säätämisen myötä kansallisen turvallisuuden suojaaminen. Muuten pykälä on muotoiltu siten, että se ei muuta suojelupoliisin henkilötietojen käsittelyoikeuksia tai niiden laajuutta. Valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtion turvallisuutta uhkaavia toimintoja, hankkeita ja suunnitelmia koskeva tiedonhankinta kattaa meneillään olevan toiminnan kaikki vaiheet. Alla ehdotettu muotoilu kattaa suojelupoliisia koskevat käsittelytarkoitukset niin tarkkarajaisesti ja täsmällisesti kuin se on suojelupoliisin toimiala huomioon ottaen on mahdollista.

Hallituksen esitys:

> **48 § 1 momentti**
>
> Suojelupoliisi saa käsitellä henkilötietoja, jotka ovat tarpeen kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sekä valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtion turvallisuutta uhkaavien toimintojen, hankkeiden ja rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi.

Siviilitiedustelulainsäädännön tultua voimaan muutetaan seuraavasti:

> **48 § 1 momentti**
>
> Suojelupoliisi saa käsitellä henkilötietoja, jotka ovat tarpeen kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi, ~~sekä~~ valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtion turvallisuutta uhkaavien toimintojen *ja* hankkeiden ~~*ja rikosten*~~ estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi *sekä valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtion turvallisuutta uhkaavien rikosten estämiseksi ja paljastamiseksi.*

Suojelupoliisin henkilötietojen käsittely (48 §:n 2 momentti)

Perustuslakivaliokunta kiinnittää erityistä huomiota siihen, että lakiehdotuksen suojelupoliisia koskevan 48 §:n perusteluissa (s. 106) viitataan siihen, että suojelupoliisin tehtävien suorittaminen edellyttää laajaa tiedonhankintaa, eikä kaikkien saatavien tietomassojen osalta ole välttämättä mahdollista arvioida välittömästi sitä, onko tieto tehtävän kannalta merkityksellistä vai ei. Pykälän 2 momentissa sallittaisiin henkilötietojen käsittely väliaikaisesti sen selvittämiseksi, onko tieto merkityksellistä suojelupoliisin tehtävän kannalta vai ei. Valiokunta on arvioidessaan siviilitiedustelulakiehdotusta pitänyt säätämisjärjestyskysymyksenä lakiehdotuksen täydentämistä nimenomaisella säännöksellä yleiseen ja kohdentamattomaan tietoliikenteen seurantaan kohdistuvasta kiellosta (PeVL 35/2018 vp, s. 20, ks. myös PeVL 36/2018 vp, s. 23). Valiokunnan käsityksen mukaan ehdotetun

48 §:n 2 momentin tarve vaikuttaisi perustuvan ainakin osin sellaiseen tietoverkkoihin kohdistuvaan yleiseen ja kohdentamattomaan tietoliikenteen valvontaan, jota valiokunta on pitänyt perustuslain 10 §:n 4 momentin vastaisena.

Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan ehdotetun sääntelyn perusteella muodostuisi laaja, tietosisällöiltään ja käsittelyn tarkoitukseltaan oikeudellisesti kontrolloimaton rekisteri, joka voisi sisältää laajasti myös arkaluonteisia tietoja. Valiokunnan mukaan on sinänsä selvää, että kerättyjen henkilötietojen käsittely tiettyyn tarkoitukseen edellyttää niiden sisällön arvioimista tarkoituksen kannalta. Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että sekä tietosuoja-asetuksessa että poliisidirektiivissä henkilötietojen käsittelyllä tarkoitetaan myös tietojen keräämistä, mikä on mahdollista vain tiettyyn nimenomaiseen tarkoitukseen. Kyse ei siten ole säätämisjärjestys-perusteluissa (s. 125) viitatuin tavoin henkilötietojen "esikäsittelystä". Myös perustuslakivaliokunnan käytännössä on edellä selostetun mukaisesti edellytetty laintasoista sääntelyä rekisteröinnin tavoitteista, tietosisällöistä ja sallituista käyttötarkoituksista. Valiokunta on edellyttänyt erityisesti arkaluonteisten tietojen käsittelyn rajoittamista täsmällisillä ja tarkkarajaisilla laintasoisilla säännöksillä vain välttämättömään.

Säännösehdotukset mahdollistaisivat poliisin tehtävien kannalta merkityksettömien tietojen keräämisen ja tallettamisen rekisteriin jopa kuuden kuukauden ajaksi. Ehdotetut 5 §:n 3 momentin, 7 §:n 4 momentin ja 48 §:n 2 momentin säännökset käsittelystä tietojen merkityksellisyyden arvioimiseksi on ehdotetussa muodossa poistettava lakiehdotuksesta. Tällaiset muutokset ovat edellytyksenä 1. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisjärjestyksessä

Sisäministeriön vastaus: Merkityksellisyysarviota koskeva momentti ehdotetaan poistettavaksi 48 §:n 2 momentista perustuslakivaliokunnan lausunnossa antamansa ponnen edellyttämällä tavalla. Henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetun lain 6 §:n mukaan käsiteltävien henkilötietojen on oltava käsittelyn tarkoituksen kannalta asianmukaisia ja tarpeellisia, eivätkä ne saa olla liian laajoja niihin tarkoituksiin, joita varten niitä käsitellään. Tarpeettomat henkilötiedot on poistettava ilman aiheetonta viivytystä. Sisäministeriö katsoo, että edellä mainittu säännös itsessään tarjoaa suojelupoliisille riittävän oikeuden arvioida henkilötietojen tarpeellisuutta, kuten perustuslakivaliokuntakin on lausunnossaan todennut. Erillinen merkityksellisyysarviointia koskeva säännös ei siten ole välttämätön ja ehdotetaan momentin poistamista lakiehdotuksesta.

Muutetaan perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla:

48 § Suojelupoliisin henkilötietojen käsittely

Suojelupoliisi saa käsitellä henkilötietoja, jotka ovat tarpeen kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sekä valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtion turvallisuutta uhkaavien toimintojen, hankkeiden ja rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi.

~~*Suojelupoliisi saa käsitellä henkilötietoja myös sen arvioimiseksi, ovatko tiedot merkityksellisiä 1 momentin mukaisen käyttötarkoituksen kannalta. Tietojen merkityksellisyys on arvioitava ja tarpeettomat tiedot poistettava viipymättä, kuitenkin viimeistään kuuden kuukauden kuluttua niiden tallettamisesta.*~~

Turvallisuusselvityksiä varten käsiteltävistä henkilötiedoista säädetään erikseen.

Tietojen poistaminen (57 §)

Perustuslakivaliokunta toteaa, että henkilötietojen säilytysajoista säädettäisiin 5 luvussa ja suojelupoliisin osalta 57 §:ssä. Lakiehdotuksen 35 §:n mukaan rikosten ennalta estämiseen ja paljastamiseen liittyvät henkilötiedot poistettaisiin viimeistään kymmenen vuoden kuluttua viimeisen rikosta, rikollista toimintaa tai tehtävää koskevan tiedon merkitsemisestä. Pitkästä säilytysajasta säädetään myös tietolähdetietojen osalta 36 §:ssä, jonka mukaan ne poistetaan viimeistään kymmenen vuoden kuluttua viimeisen tiedon merkitsemisestä. Joidenkin henkilöiden kohdalla säilytetyksi voi tulla siis hyvin pitkän aikavälin tietoja, jos uusia tietoja säännöllisesti lisätään. Myös 33 §:n 7 momentissa, 34 §:n 4 momentissa ja 35 §:n 2 momentissa sallitaan tietojen säilytyksen toistuva jatkaminen varsin väljillä perusteilla. Suojelupoliisia koskevan 57 §:n mukaan tiedot poistettaisiin 25 vuoden kuluttua viimeisen tiedon merkitsemisestä, jollei ei ole erityistä syytä henkilötietojen edelleen säilyttämiseen.

Perustuslakivaliokunnan mukaan tietojen pysyvä säilyttäminen ei ole henkilötietojen suojan mukaista, ellei siihen ole tietojärjestelmän luonteeseen tai tarkoitukseen liittyviä perusteita (ks. PeVL 31/2017 vp). Valiokunta on pitänyt myös viiden vuoden säilytysaikaa arkaluonteisten tietojen osalta pitkänä (PeVL 13/2017 vp, s. 6) ja korostanut, että mitä pidemmäksi tietojen säilytysaika muodostuu, sitä olennaisempaa on huolehtia tietoturvasta, tietojen käytön valvonnasta ja rekisteröidyn oikeusturvasta (PeVL 28/2016 vp, s. 7). Hallintovaliokunnan on syytä tarkastella, ovatko näin pitkät säilytysajat tarpeen, ja rajoittaa erityisesti arkaluonteisten henkilötietojen säilytysaikoja välttämättömään säilytyksen tarkoituksen kannalta.

Oikeusministeriön lausunnon mukaan suojelupoliisia koskevan 57 §:n mukaan tiedot poistettaisiin 25 vuoden kuluttua viimeisen tiedon merkitsemisestä, jollei ei ole erityistä syytä henkilötietojen edelleen säilyttämiseen. Säännös on hyvin väljä ja kohtelee kaikenlaisia ja kaikista lähteistä peräisin olevia tietoja samalla lailla.

Esityksestä antamassaan lausunnossa perustuslakivaliokunta totesi, että hallintovaliokunnan on syytä tarkastella, ovatko näin pitkät säilytysajat tarpeen, ja rajoittaa erityisesti arkaluonteisten henkilötietojen säilytysaikoja välttämättömään säilytyksen tarkoituksen kannalta.

Suhteellisuusperiaatteen toteuttamiseksi tietojen säilytysaikaa voi olla myös tarpeen porrastaa tiedon tarpeellisuuden mukaan kuten sähköisen viestinnän palveluista annetun lain (entinen tietoyhteiskuntakaari) 157 §:ssä on tehty (ks. PeVL 18/2014 vp; LiVM 10/2014 vp).

Sisäministeriön vastaus: Sääntely vastaisi voimassa olevan lain 25 §:ää. Uutena sääntelynä lakiin lisättäisiin mahdollisuus säilyttää tietoja yli 25 vuotta, mikäli siihen olisi erityistä suojelupoliisin tehtävään liittyvää tarvetta. Lakiin lisättäisiin velvollisuus arvioida tietojen tarpeellisuutta ja käsittelyn perustetta viiden vuoden välein mikäli tietoja olisi tarpeen säilyttää yli laissa säädetyn enimmäisajan. Jos tietojen todetaan olevan edelleen tarpeen, tehdään henkilötiedon yhteyteen merkintä arvioinnin suorittamisesta.

Suojelupoliisin tehtävien hoitaminen edellyttää asioiden pitkäkestoista seuraamista. Tuotettavat tiedot ja niistä tehtävä analyysi tulisi käsittää syklinä, joka tietoa tuottaessaan synnyttää lähes aina mahdollisia uusia tietotarpeita. Tiedustelutarkoitukset eroavat tässä suhteessa esimerkiksi rikostorjunnasta, jossa aikajänne voidaan sitoa yhteen muun muassa tekoja koskevien vanhentumissäännösten kanssa. Käsiteltävät tiedot eivät ole tarpeellisia ainoastaan selvitettäessä yksittäistä tekoa, vaan niiden avulla pyritään hahmottamaan kokonaisuuksia ja tuottamaan ennakollista tietoa.

Suojelupoliisin toimialaan liittyy erityispiirteitä, jotka vaikuttavat tietojen säilytystarpeeseen. Tiedonhankinta valtiollisista toimijoista on pitkäjänteistä ja jatkuvaa ja esimerkiksi illegaalit voivat toimia yhteiskuntaan integroituneena erittäin pitkiä aikoja. Myös Suomessa tiedustelutoimintaan osallistuvien henkilöiden normaaliin urakehitykseen kuuluu siirtyä asemapaikasta toiseen. Ei ole

mitenkään epätavanomaista, että sama henkilö palaa monen vuoden jälkeen takaisin vanhaan asemapaikkaansa, jolloin aiemmin kerätyn tiedon merkitys konkretisoituu uudelleen.

Terrorismin torjunnan osalta puolestaan on huomioitava se, että kohdehenkilöiden ajattelu tai arvomaailma harvoin muuttuu. Yksittäisen henkilön muodostama uhka voi siten muodostua pitkäkestoiseksi. Henkilö saattaa esimerkiksi toimia kontaktina ja fasilitoijana muiden kohdehenkilöiden välillä ilman, että hän syyllistyy rikoslaissa tarkoitettuun terrorismirikokseen. Jotta voidaan ymmärtää eri henkilöiden välisiä riippuvaisuuksia, on tärkeää, että tietoa on käytettävissä riittävän pitkältä aikaväliltä. Lisäksi on huomioitava, että myös terrorismiin liittyvät henkilöt voivat poistua Suomesta pitkäksikin aikaa ja palata myöhemmin takaisin. Tämä koskee etenkin niin sanottuja vierastaistelijoita.

Molemmissa esimerkeissä huomio kääntyy henkilöllisen ulottuvuuden lisäksi tarpeeseen seurata henkilön taustalla vaikuttavaa tahoa tai ideologiaa pidemmällä aikavälillä. On lisäksi syytä tuoda esiin, että kaikissa tapauksissa ei voida tehdä selvää eroa terroristisen ja valtiollisen toimijan välillä.

Vertailevasti esitetyn puolustusvoimien henkilötietolain 43 §:n (HE 13/2018 vp.) mukaan rekisteröityä koskevat henkilötiedot poistetaan sotilastiedustelurekisteristä viimeistään 50 vuoden kuluttua viimeisen tiedon merkitsemisestä. Sotilastiedustelutarkoituksia varten esitetty poistoaika myös osaltaan kuvastaa, miten merkittävistä tarkasteluajanjaksoista tiedustelussa voidaan puhua.

Suojelupoliisin näkemyksen mukaan tietojen säilytysaikojen porrastaminen, kuten esimerkiksi sähköisen viestinnän palveluista annetussa lain (entinen tietoyhteiskuntakaari) 157 §:ssä on tehty, muodostuisi erittäin ongelmalliseksi. Suojelupoliisin toimialalla on välttämätöntä käsitellä esimerkiksi arkaluontoisia henkilötietoja, kuten tietoa henkilön etnisestä alkuperästä tai uskonnollisesta vakaumuksesta, osana tiedustelun hoitamista. Jos henkilön perustietojen ohella on välttämätöntä käsitellä arkaluontoisia henkilötietoja, ei tämä tarve useinkaan poistu ennen kun tiedot voidaan kokonaisuudessaan poistaa rekisteristä. Tämän johdosta esimerkiksi arkaluontoisiin tietoihin ei tulisi kohdistaa yleisistä poistosäännöistä poikkeavia käsittelysääntöjä.

Perustuslakivaliokunta on poliisin henkilötietolaista antamassa lausunnossaan (51/2018 vp.) viitannut aikaisempaan lausuntokäytäntöönsä ja korostanut, että mitä pidemmäksi tietojen säilytysaika muodostuu, sitä olennaisempaa on huolehtia tietoturvasta, tietojen käytön valvonnasta ja rekisteröidyn oikeusturvasta. Suojelupoliisin toiminnallinen tietojärjestelmä on luokiteltu korkean tietoturvatason tietojärjestelmäksi, joka tarkoittaa poikkeuksellisen voimakasta suojausta ja järjestelmän käytönvalvontaa. Tietojen arkaluonteisuuden johdosta rekisterin käyttäjäpiiri on rajattu ainoastaan suojelupoliisin henkilöstöön kuuluviin. Suojelupoliisin toiminnallista tietojärjestelmää valvoisi tulevaisuudessakin tietosuojavaltuutettu, jonka lisäksi valvontaa suorittaisi uusi tiedusteluvalvontavaltuutettu perustuslakivaliokunnan mietinnössä (9/2018 vp.) esitetyllä tavalla. Näiden seikkojen johdosta suojelupoliisin käsittelemien henkilötietojen voidaan katsoa olevan paitsi poikkeuksellisen hyvin suojattu, niin myös erittäin kattavasti valvottu.

Henkilötietojen luovuttaminen kansainvälisessä yhteistyössä (51 §)

Perustuslakivaliokunta on katsonut, että perustuslain 9 §:n 4 momentin kiellosta karkottaa ulkomaalaista, jos häntä tämän vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus tai muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu, seuraa valiokunnan käsityksen mukaan myös sellainen tulkintavaikutus, että tietojen luovuttaminen ei ole sallittua, jos niiden käyttäminen voi johtaa esimerkiksi kuolemanrangaistukseen tuomitsemiseen tai jo tuomitun rangaistuksen täytäntöönpanoon (PeVL 51/2002 vp). Valiokunta on lisäksi tiedustelulakien arvioinnin yhteydessä pitänyt säätämisjärjestyskysymyksenä kansainvälistä tietojen vaihtoa koskevan sääntelyn täydentämistä siten, että siitä ilmenee säädösperustaisesti ja nimenomaisesti kielto luovuttaa tietoja sellaisille valtioille, joiden voidaan katsoa syyllistyvän järjestelmällisiin ihmisoikeusloukkauksiin tai joissa tiedonhankintakeinot eivät noudata kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa vahvistettuja standardeja. Rajaus voitiin valiokunnan

mielestä toteuttaa esimerkiksi säännökseen otettavalla viittauksella siihen, että tietojen luovuttamisessa ja vastaanottamisessa on noudatettava Suomea velvoittavia kansainvälisiä sopimuksia, ja kieltämällä nimenomaisesti kansainvälinen yhteistyö ja tietojen vaihto, jos on perusteltua aihetta epäillä, että jotakin henkilöä tämän yhteistyön tai tietojen luovuttamisen vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus, muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu, vaino, mielivaltainen vapaudenriisto tai epäoikeudenmukainen oikeudenkäynti (PeVL 35/2018 vp, s. 25—26, PeVL 36/2018 vp, s. 28). Valiokunnan mielestä myös nyt ehdotettua sääntelyä tulee täydentää tällaisella nimenomaisella kiellolla. Tällainen muutos on edellytyksenä sille, että 1. lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Sisäministeriön vastaus: Lisätään 51 §:ään perustuslakivaliokunnan edellyttämä uusi 5 momentti samalla tavoin kuin se on ehdotettu lisättäväksi hallituksen esityksen 202/2017 vp yhteydessä ehdotettuihin siviilitiedustelua koskeviin kansainvälisen yhteistyön pykäliin. Koska hallituksen esityksessä oli jo huomioitu kansainväliset sopimukset sekä tietoja vastaanottavan valtion ihmisoikeustilanne sekä tietosuojan taso, niin lisättäväksi tulee ainoastaan valiokunnan edellyttämä kielto luovuttaa tietoja silloin, kun perusteltua aihetta epäillä, että jotakin henkilöä tämän yhteistyön tai tietojen luovuttamisen vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus, muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu, vaino, mielivaltainen vapaudenriisto tai epäoikeudenmukainen oikeudenkäynti.

Muutetaan perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla:

51 § Henkilötietojen luovuttaminen kansainvälisessä yhteistyössä

Suojelupoliisi saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa henkilötietoja ulkomaan turvallisuus- ja tiedustelupalvelulle sekä ulkomaan viranomaiselle, jonka tehtäviin kuuluu kansallisen turvallisuuden suojaaminen, oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen tai rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen sekä kansainväliselle rikospoliisijärjestölle (Interpol) ja Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirastolle (Europol), jos luovuttaminen on välttämätöntä suojelupoliisin tehtävän suorittamiseksi.

Suojelupoliisi saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa 1 momentissa tarkoitettuja tietoja mainitussa momentissa tarkoitetuille tahoille myös, jos tiedot ovat välttämättömiä kyseisten ulkomaisten viranomaisten tehtävien suorittamiseksi.

Suojelupoliisi voi luovuttaa henkilötietoja kansainvälisiin tietojärjestelmiin 26—29 §:n mukaisesti.

Päätettäessä tietojen luovuttamisesta on lisäksi otettava huomioon henkilötietoja vastaanottavan valtion ihmisoikeustilanne, luovutuksen merkitys Suomen kansainvälisille suhteille sekä Suomea sitovat kansainväliset sopimukset ja muut velvoitteet. Lisäksi on otettava huomioon henkilötietoja vastaanottavan valtion tietosuojan taso ja luovutuksen merkitys rekisteröidyn oikeuksille.

Kansainvälinen yhteistyö ja tietojen vaihto on kielletty, jos on perusteltua aihetta epäillä, että jotakin henkilöä tämän yhteistyön tai tietojen luovuttamisen vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus, muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu, vaino, mielivaltainen vapaudenriisto tai epäoikeudenmukainen oikeudenkäynti.

Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja ei saa luovuttaa laajamittaisesti.

Luovutettaviin henkilötietoihin on tarpeen mukaan liitettävä ehtoja tietojen käyttötarkoituksesta ja jatkoluovuttamisesta.

Henkilötietojen luovuttaminen (50 §)

Eduskunnan oikeusasiamies ottaa lausunnossaan kantaa siviiliedustelua koskevaan hallituksen esitykseen (202/2017 vp) ja erityisesti siihen ehdotettuun poliisilain 5a luvun 44 §:n (Siviilitiedustelussa saadun tiedon luovuttaminen rikostorjuntaan). Eduskunnan oikeusasiamies lausuu, että hallituksen esityksessä (s. 214) todetaan, että ”Tiedustelutoimivaltuuksilla saatuja tietoja ei lähtökohtaisesti saisi käyttää muuhun tarkoitukseen kuin kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi” ja mainitussa pykälässä säädettäisiin eräistä poikkeuksista käyttötarkoitussidonnaisuuteen. Nämä poikkeukset koskisivat tiedon luovuttamista rikostorjuntaan. Edellä olevaan nähden eduskunnan oikeusasiamies pitää käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteen näkökulmasta ongelmallisena ehdotettua 50 §:n 2 momenttia, jonka mukaan tiedustelumenetelmin saatua tietoa voitaisiin luovuttaa suojelupoliisin tehtäviin kuulumattomiin käsittelytarkoituksiin ja joissa ei ole kysymys kansallisesta turvallisuudesta, joka kuitenkin on ollut tiedustelutiedonhankinnan perusteena ja edellytyksenä.

Ehdotetun 50 §:n 2 momentin mukaan suojelupoliisi saisi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa henkilötietoja muille poliisiyksiköille 13 §:ssä tarkoitettuihin käsittelytarkoituksiin sekä muulle viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle yhteisölle 4 luvussa tarkoitettuihin käsittelytarkoituksiin.

Lainkohdan perusteluissa (s. 108) on todettu, että kun siviilitiedustelusta säädettäessä tietojen luovuttamista rikostorjuntaan olisi rajoitettu, niin näitä säännöksiä olisi noudatettava. Kyseisen käyttörajoitussääntelyn osalta tarkoitetaan siviilitiedustelulainsäädännön niin sanottua palomuurisäännöstä eli poliisilain 5 a luvun 44 §:ää. Silloin, kun henkilötiedot ja niihin liittyvät rikostiedot olisi saatu tiedustelumenetelmällä, olisi tietojen luovutuksessa rikostorjuntaa varten noudatettava kyseistä sääntelyä. Siten suojelupoliisi voisi luovuttaa henkilötietoja muille poliisiyksiköille tai viranomaisille niiden tehtävän suorittamiseksi, jos tietojen luovuttamista ei ole muun sääntelyn perusteella rajoitettu tai kielletty. Ehdotetussa 13 §:ssä luetellaan käsittelytarkoituksia, jotka eivät näytä ainakaan kaikilta osin liittyvän ”kansallisen turvallisuuden suojaamiseen”.

Jos suojelupoliisi luovuttaa 50 §:n 2 momentin mukaisesti henkilötietoja muille poliisiyksiköille 13 §:ssä tarkoitettuihin käsittelytarkoituksiin, päätyy tietoa suojelupoliisin suorittaman tehtävään liittyvän tiedonhankinnan tarkoitussidonnaisuuden vastaisesti muuhun kuin kansallisen turvallisuuden suojaamiseen. Myös ehdotettu 4 luku sisältää sellaisia käsittelytarkoituksia, joilla ei eduskunnan oikeusasiamiehen käsityksen mukaan ole mitään tekemistä kansallisen turvallisuuden suojaamisen kannalta.

Edellä olevaan nähden eduskunnan oikeusasiamies pitää käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteen näkökulmasta ongelmallisena ehdotettua 50 §:n 2 momenttia, jonka mukaan tiedustelumenetelmin saatua tietoa voitaisiin luovuttaa suojelupoliisin tehtäviin kuulumattomiin käsittelytarkoituksiin ja joissa ei ole kysymys kansallisesta turvallisuudesta, joka kuitenkin on ollut tiedustelutiedonhankinnan perusteena ja edellytyksenä.

Sisäministeriön vastaus: Kuten hallituksen esityksen perusteluissa on asiasta todettu, niin suojelupoliisin pääasiallisena tehtävänä on hankkia tietoa kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. Tässä tarkoituksessa tietoja on myös oltava mahdollisuus salassapitosäännösten estämättä luovuttaa. Henkilötietoja olisi voitava luovuttaa sekä toimivaltaisille viranomaisille, julkista tehtävää hoitaville yhteisöille sekä jossain tapauksissa myös yksityisille toimijoille. Pykälässä ei esitettäisi mitään asiallista muutosta voimassaolevaan lainsäädäntöön nähden. Ainoana muutoksena olisi kansallisen turvallisuuden termin käyttäminen voimassa olevan valtion turvallisuuden sijaan. Termit kuitenkin vastaavat asiallisesti toisiaan.

Toisin kuin eduskunnan oikeusasiamies toteaa, kyseisessä ehdotetussa 50 §:n 2 momentissa ei ole kyse tiedustelumenetelmillä saatujen tietojen luovuttamisesta. Asiaa on käsitelty esityksen perusteluissa seuraavasti: "pykälän 2 momentin mukaan suojelupoliisi voisi luovuttaa henkilötietoja myös muiden viranomaisten tehtävien suorittamiseksi samalla tavoin kuin muukin poliisi. Tältä osin

momentissa olisi viittaus tämän lain 4 lukuun ja muun poliisin vastaavaan sääntelyyn. Momentissa tarkoitettaisiin siten tiedonluovutusta sellaisissa tilanteissa, joissa tiedonluovutus ei ole tarpeen suojelupoliisin oman tehtävän vuoksi vaan toiselle viranomaiselle tai poliisiyksikölle säädetyn tehtävän suorittamiseksi. Näin tämän momentin nojalla suojelupoliisi voisi luovuttaa muille poliisiyksiköille henkilötietoja silloin, kun se on tarpeen 13 §:ssä säädettyihin tarkoituksiin. Tältä osin suojelupoliisin tulee noudattaa myös sitä, mitä toimivaltuuksien osalta säädetään. Kun siviilitiedustelusta säädettäessä tietojen luovuttamista rikostorjuntaan olisi rajoitettu, niin näitä säännöksiä olisi noudatettava.

Kyseisen käyttörajoitussääntelyn osalta tarkoitetaan siviilitiedustelulainsäädännön niin sanottua palomuurisäännöstä eli poliisilain 5 a luvun 44 §:ää. Silloin, kun henkilötiedot ja niihin liittyvät rikostiedot olisi saatu tiedustelumenetelmällä, olisi tietojen luovutuksessa rikostorjuntaa varten noudatettava kyseistä sääntelyä. Siten suojelupoliisi voisi luovuttaa henkilötietoja muille poliisiyksiköille tai viranomaisille niiden tehtävän suorittamiseksi, jos tietojen luovuttamista ei ole muun sääntelyn perusteella rajoitettu tai kielletty."

Suojelupoliisilla on käytössään muitakin tiedonhankintamenetelmiä ja tapoja saada tietoa kuin tiedustelumenetelmät. Suojelupoliisi saa tietoa muun muassa muilta viranomaisilta, kansainvälisessä yhteistyössä sekä avoimista lähteistä. Tiedustelumenetelmiä koskeva ns. palomuuri koskee vain ja ainoastaan siviilitiedustelumenetelmillä saadun tiedon eteenpäin luovuttamista. Suojelupoliisin on voitava luovuttaa tietoa muille viranomaisille niiden tehtävien suorittamiseksi samalla tavoin kuin voimassaolevan lainkin mukaan.

Suojelupoliisin aivan keskeisenä tehtävänä on tehdä yhteistyötä muiden turvallisuusviranomaisten, viranomaisten sekä yksityisten yritysten ja yhteisöjen kanssa, joten mikäli henkilötietojen luovutusta rajoitettaisiin näin merkittävällä tavalla, voisi se johtaa Suomen turvallisuustilanteen merkittävään heikkenemiseen ja rajoittaisi suojelupoliisin muiden viranomaisten kanssa tehtävää yhteistyötä aivan oleellisesti. Asialla olisi merkittävää vaikutusta myös suojelupoliisin lakisääteisiin tehtäviin.

Muut lausunnoissa esitetyt huomiot

Ahvenanmaan maakunnan hallitus katsoo lausunnossaan, että henkilötietojen käsittelyn valvonta yksityisen sektorin ja Ahvenanmaan poliisiviranomaisen osalta tulisi siirtää valtakunnan viranomaiselle maakunnan toimivaltaan kuuluvilta osin. Tämän toteuttamiseksi on tarpeen hyväksyä erityinen sopimusasetus.

Sisäministeriön vastaus: Sisäministeriö pitää Ahvenanmaan maakunnan hallituksen näkemystä perusteltuna ja toteaa, että henkilötietojen käsittelyn valvontaa koskeva sääntely sisältyy oikeusministeriön valmistelemaan tietosuojan yleislainsäädäntöön.

Keskusrikospoliisi esittää, että lakiehdotuksessa käytetty käsite tietojoukko määriteltäisiin laissa. Käsite on keskeinen esimerkiksi tietojen luovutuksen suhteen määrittäessään, sovelletaanko tietojen luovuttamiseen henkilötietojen käsittelystä annettua lakia vai poliisilakia.

Sisäministeriön vastaus: Sisäministeriö toteaa, että käsitettä *tietojoukko* käytetään poliisin henkilötietolain lisäksi myös muualla voimassa olevassa lainsäädännössä, eikä käsitteen määritelmästä sisäministeriön näkemyksen mukaan ole tarkoituksenmukaista säätää poliisin henkilötietolaissa.

Liikenne- ja viestintäministeriö viittaa lausunnossaan esityksen lukuun 5.2, jonka mukaan luottamuksellisen viestin salaisuuden suojaa koskevaa vaikutusarviota ei ole tarkoituksenmukaista sisällyttää esitykseen, sillä se on tehty luottamuksellisen viestin suojaan puuttuvien toimivaltuuksien säätämisen yhteydessä. Liikenne- ja viestintäministeriön näkemyksen mukaan esityksessä jää kuitenkin epäselväksi, missä luottamuksellisen viestin suojaan puuttuvista toimivaltuuksista säädetään. Näin ollen epäselväksi jää muun muassa se, voitaisiinko poliisin henkilötietorekistereihin tallentaa luottamuksellisen viestin salaisuuden suojaan sisältyviä tietoja ja olisiko näiden tietojen käsittelyssä

noudatettava joitakin erityisiä suojatoimenpiteitä. Samaten ei ole selvää, millä edellytyksillä luottamuksellisen viestin salaisuuden suojan alaisia tietoja voitaisiin luovuttaa rekistereistä.

Sisäministeriön vastaus: Poliisin toimivaltuuksista hankkia rikosten estämiseksi ja paljastamiseksi sekä vaaran torjumiseksi tarvittavaa tietoa säädetään poliisilaissa ja toimivaltuuksista hankkia rikosten selvittämiseksi tarvittavaa tietoa säädetään pakkokeino- ja esitutkintalaeissa. Poliisin toimivaltuuksia koskevaa sääntelyä sisältyy myös muuhun poliisin tehtäviä koskevaan erityislainsäädäntöön. Poliisin toimivaltuuksilla saatujen henkilötietojen käsittelyssä noudatettaisiin tietosuojan yleislainsäädännön sekä ehdotetun poliisin henkilötietolain säännöksiä. Silloin kun toimivaltuussääntelyyn sisältyy henkilötietojen käsittelyä koskevia tiukempia edellytyksiä, näitä tiukempia edellytyksiä on noudatettava poliisin henkilötietolain sääntelyn sijasta.

Suomen Poliisijärjestöjen Liitto keskittyy lausunnossaan henkilöstöön ja hankkeen rahoitukseen liittyviin seikkoihin. Lausunnossa nostetaan esiin, että EU:n tietosuojalainsäädäntö ja tietosuojalainsäädännön uudistukset aiheuttavat merkittäviä koulutusvelvoitteita työnantajalle. Poliisin puuttuessa työtehtävissään kansalaisten perus- ja ihmisoikeuksiin pakkokeinoilla on äärimmäisen tärkeää, että poliisitoimessa työskentelevät koulutetaan riittävällä tasolla.

Sisäministeriön vastaus: Sisäministeriö pitää tärkeänä, että esitysten yhteydessä arvioidaan myös Suomen Poliisijärjestöjen Liiton esille nostamia näkökohtia. Sisäministeriö yhtyy Suomen Poliisijärjestöjen Liiton näkemykseen henkilötietojen käsittelyä koskevan koulutuksen suuresta merkityksestä. EU:n tietosuojalainsäädäntö merkitsee aiempaa yksityiskohtaisempaa sääntelyä ja suurempaa vastuuta henkilötietojen käsittelystä jokapäiväisessä poliisin työssä, mikä korostaa rekisterien käytön valvonnan ja koulutuksen merkitystä. Koulutustarvetta ja muita uuden EU:n tietosuojalainsäädännön ja ehdotetun poliisin henkilötietolain vaikutuksia Poliisihallituksen ja sen alaisten poliisiyksiköiden toimintaan on kuvattu esityksen vaikutuksia koskevassa luvussa.

Tietosuojavaltuutettu nostaa esiin, että esitys sisältää ehdotuksia, jotka merkittävällä tavalla lisäisivät valvonnan tarvetta. Esityksessä ei kuitenkaan ole kattavasti arvioitu laillisuusvalvonnan toimivuutta, menettelytapoja tai lisäpanostuksen tarvetta esitetyn lain voimaantulon johdosta. Myös *oikeusministeriö* viittaa perustuslakivaliokunnan esityksestä antamaan lausuntoon, jossa valiokunta korosti, että tietojen suojaamista oikeudettomalta käytöltä ei voi perustaa yksin rekisterinpitäjää tai tietojen käsittelijää koskevan virkavastuun tai muun seuraamusjärjestelmän varaan.

Sisäministeriön vastaus: Sisäministeriö jakaa oikeusministeriön ja tietosuojavaltuutetun näkemyksen henkilötietojen käsittelyn valvonnan suuresta merkityksestä ja viittaa esityksen perusteluihin, joissa on kuvattu poliisin sisäistä ja ulkoista laillisuusvalvontaa. Tietojen suojaamisen ja käsittelyn valvonnan kannalta keskeinen merkitys on etenkin uudella tietosuojan yleislainsäädännöllä, joka sisältää yksityiskohtaiset säännökset paitsi henkilötietojen käsittelyn valvonnasta ja lainvastaisen henkilötietojen käsittelyn seuraamuksista, myös muun muassa rekisterinpitäjän vastuusta ja velvollisuuksista, rekisteröidyn oikeuksista ja tietoturvallisuudesta.

Ulkomaalaislain 131 §:n 4 momentin säädösviittauksen päivittäminen

Sisäministeriön maahanmuutto-osasto ehdottaa lausunnossaan, että pykälän 4 momentissa oleva viittaus henkilötietolakiin (523/ 1999), joka on kumottu tietosuojalailla (1050/2018), päivitetään viittaukseksi sekä tietosuoja-asetukseen (EU 2016/679) että rikosasioiden tietosuojalakiin (1054/2018), jotka sisältävät osaltaan kulloiseenkin käsittelytarkoitukseen soveltuvan sääntelyn henkilötietojen siirroista kolmansiin maihin.

Sisäministeriön vastaus: Sekä sisäministeriön poliisiosasto että maahanmuutto-osasto kannattavat ulkomaalaislain 131 §:n 4 momentin viittaussäännöksen päivittämistä poliisin henkilötietolain uudistuksen yhteydessä. Koska kyseisessä pykälässä tarkoitetut tiedot talletetaan poliisin rekisteriin ja tietojen käsittelystä säädetään muutoin poliisin henkilötietolaissa, sisäministeriö ehdottaa, että 4

momentissa viitattaisiin yleisen tietosuoja-asetuksen ja rikosasioiden tietosuojalain lisäksi myös poliisin henkilötietolakiin. Poliisin henkilötietolaki sisältää yleislainsäädäntöä täydentäviä säännöksiä poliisin rekisterinpidossa olevien henkilötietojen luovuttamisesta ulkomaille.

Ulkomaalaislain 131 §:n 4 momentti

Edellä 1 momentissa tarkoitetut henkilötiedot voidaan salassapitosäännösten estämättä luovuttaa ulkomaan viranomaiselle ulkomaalaisen tunnistamista varten ottaen huomioon, *mitä luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2016/679 (yleinen tietosuoja-asetus), henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetussa laissa (1054/2018) ja henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa (/) säädetään*.

LIITTEET

- Esitettyjä muutoksia koskevat rinnakkaistekstit